

Program nauczania

geografia

gimnazjum

PROGRAM NAUCZANIA GEOGRAFII

W GIMNAZJUM

„ZIEMIA BLISKA I DALEKA – NA TWÓRCZEGO UCZNIA CZEKA”

Etap edukacyjny: III

2013 r

Projekt „Twórcza szkoła dla twórczego ucznia” współfinansowany jest przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Beneficjent projektu – Gmina Wilczyn

Spis treści

O autorach	4
1. Wstęp (podstawy teoretyczne programu).....	5
2. Ogólne i szczegółowe cele edukacyjne - kształcenia i wychowania	9
3. Treści kształcenia (wymagania edukacyjne szczegółowe)	14
4. Procedury osiągania celów edukacyjnych kształcenia i wychowania	
- opis założonych osiągnięć.....	67
5. Propozycja kryteriów oceny i metod sprawdzania.....	73
6. Ewaluacja	74
7. Literatura	80
Informacja o projekcie	84

Autorzy:

mgr Grażyna Frydrychowicz - nauczyciel dyplomowany geografii, absolwentka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, konsultant ds. kształcenia ustawicznego CDN w Koninie, egzaminator i przewodnicząca zespołu egzaminacyjnego z geografii i przedmiotów przyrodniczych. Posiada uprawnienia do nauczania informatyki i matematyki. Prowadziła liczne szkolenia dla nauczycieli, w tym w ramach grantów Wielkopolskiego Kuratora Oświaty.

mgr Henryka Hypś - nauczyciel dyplomowany geografii, absolwentka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, doradca metodyczny w MODN w Koninie, egzaminator egzaminu maturalnego z geografii. Prowadziła liczne szkolenia dla nauczycieli geografii. Posiada wieloletnie doświadczenie w pracy z uczniem zdolnym i osiągnięcia potwierdzone sukcesami.

Konsultant naukowy:

dr Grzegorz Kowalewski - nauczyciel akademicki, doktor geografii w zakresie Nauk o Ziemi. Od 1994 roku asystent na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Od 2000 roku adiunkt na UAM. Szkolenia zagraniczne w Londynie i Lozannie. Autor licznych opracowań i publikacji dla studentów.

Recenzenci:

dr Brenda Zbigniew - doktor geografii w zakresie Nauk o Ziemi, absolwent Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Studia podyplomowe z zakresu ochrony środowiska w planowaniu przestrzennym na Uniwersytecie Warszawskim oraz liczne kursy specjalistyczne z zakresu ochrony i gospodarowania zasobami przyrody. Autor licznych opracowań z zakresu środowiska przyrodniczego oraz autor kilkunastu publikacji naukowych. Posiada doświadczenie w zakresie dydaktyki na poziomie szkolnictwa wyższego, będące wynikiem kilkunastoletniej współpracy z Wyższą Szkołą Humanistyczno-Ekonomiczną we Włocławku.

mgr Małgorzata Koziarska Sip - wieloletni nauczyciel dyplomowany geografii, absolwentka Uniwersytetu M. Kopernika w Toruniu, Wydział Biologii i Nauk o Ziemi, 1990 r. specjalność nauczycielska i geografia społeczno-ekonomiczna. Egzaminator matury z geografii, liczne szkolenia w zakresie geografii, dydaktyki, zarządzania oświatą, ekologii.

Opracowanie graficzne i do druku: Waldemar Martyniuk

1. Wstęp (podstawy teoretyczne programu)

Współczesnym celem edukacji geograficznej jest rozwijanie zainteresowań poznawczych, wspieranie rozwoju samodzielności i odpowiedzialności uczniów za otaczające ich środowisko geograficzne, sprawy regionu, kraju, świata. Wyznacznikiem autonomii każdej szkoły i zaspokajania potrzeb uczniów danej szkoły jest aktualne umocowanie programu nauczania w całości kształcenia systemu oświaty i przesunięcie kompetencji tworzenia programów na nauczycieli (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników). Rozporządzenie ministerialne dopuszcza trzy możliwości – skorzystania z programu opracowanego, adaptację programu/programów innych autorów lub napisanie programu przez nauczyciela.

Prezentowany program należy do trzeciej z wymienionych możliwości. Szkoła dla każdego ucznia jest miejscem stykania się różnych światów i doświadczeń, zarówno z najbliższej okolicy, jak i dalszych, poznawanych bezpośrednio i pośrednio. Nauka geografii na III etapie edukacyjnym powinna w swych założeniach przedstawiać twórcemu uczniowi świat, który złożony jest z wzajemnie powiązanych zjawisk i procesów. Ich zrozumienie daje uczniowi możliwość odnalezienia się w przestrzeni geograficznej, zrozumienia złożoności procesów geograficznych oraz dostrzeżenia powiązań między przyrodą a człowiekiem.

Autorki zakładają, że realizacja programu stwarza uczniowi środowisko przyjazne dla kształtowania jego samodzielności w uczeniu się, doświadczaniu zjawisk geograficznych, wiązaniu dotychczasowej wiedzy z możliwością jej praktycznego wykorzystania. Kluczowym celem programu jest ciekawe i skuteczne wspieranie wszechstronnego rozwoju ucznia, jako odbiorcy programu: wzbudzanie pozytywnej motywacji do uczenia się geografii a przede wszystkim samodzielności i odpowiedzialności w procesie uczenia się. Dlatego uwzględniono powiązanie treści realizowanych w programie z możliwością odniesienia się do regionu zamieszkania ucznia. Wpłynie to na wzrost umiejętności rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych, wypracowania strategii intensywnej pracy nad sobą, wzrost kreatywności ucznia, pobudzanie do szukania aspektów użyteczności zdobywanej wiedzy. Nauka geografii na podstawie prezentowanego programu pozwoli lepiej zrozumieć i ocenić zjawiska i procesy zachodzące we współczesnym świecie w różnych skalach - lokalnej, regionalnej, globalnej.

W programie uwzględniono treści kształcenia, przewidywane osiągnięcia ucznia, procedury osiągania celów edukacyjnych, a także metody sprawdzania i oceny osiągnięć ucznia.

Prezentowany program nauczania geografii w gimnazjum oparto na:

- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. (zmiana z Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r.) w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół z komentarzem.
- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 czerwca 2012 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników.

- Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U., 2012, Nr poz. 204).

Zgodnie z założeniami w/w rozporządzeń szczególny akcent położono na integrację i zachowanie spójności programowej między etapami edukacyjnymi, a także integrację treści kształcenia przedmiotu geografia z innymi przedmiotami. Zgodne jest to z priorytetami Strategii Lizbońskiej, w której szczególnie nacisk zaleca się położyć na efektywność kształcenia w zakresie nauk przyrodniczych i ścisłych, rozwijanie zainteresowań i uczenie pracy nad sobą.

Wprowadzając innowacyjne podejście do realizacji wybranych treści z wykorzystaniem najbliższego środowiska przyrodniczego, kulturowego i społeczno-ekonomicznego zastosowano w programie „węzły” (treści węzłowe - zakładające zintegrowanie treści geograficznych z innymi przedmiotami w ramach realizowanych w szkole interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych), które w szczególności uwzględniają potrzeby i możliwości placówki. Wyróżnikiem, a zarazem zaletą programu nauczania geografii jest niewątpliwie fakt, iż jest ona nauką syntetyzującą wiedzę matematyczno-przyrodniczą i społeczno-humanistyczną. Geografia, jak żaden inny przedmiot, pozwala, zatem na autorskie przemyślenia dotyczące koncepcji realizacji treści w oparciu o konkretne miejsca i walory gminy Wilczyn i gmin ościennych. Umożliwiło to autorkom zintegrowanie szczegółowych treści nauczania z poznawaniem przez ucznia swojego regionu, kraju, Europy oraz wybranych regionów świata.

Program opracowany został z myślą o uczniach uczących się w Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wilczynie i do realizacji przez nauczycieli tam uczących, którzy-opierając się na dotychczasowych doświadczeniach-mają możliwość modyfikowania programu w zależności od sytuacji dydaktycznej. Szczegółowe treści programu można poszerzać w zależności od zainteresowań ucznia, warunków materialnych szkoły oraz koncepcji obowiązującego w szkole programu dydaktyczno-wychowawczego. Realizacja treści programu pozwala na wzmacnianie i rozwój potencjalnych uzdolnień uczniów, ma zarówno walory poznawcze, jak i użyteczne. W jego realizacji uwzględniono walory miejsca, w szczególności położenie w obszarze chronionym Powidzkiego Parku Krajobrazowego stwarzające znakomite warunki do praktycznego zdobywania wiedzy i umiejętności geograficznych. Realizacja interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych w ramach tematów takich, jak: „Zaplanuj swoją przestrzeń”, „Żywioty w ujęciu psychologicznym”, „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”, „Świat przyrody w językach obcych” stwarza możliwość samodzielnego rozwijania zainteresowań geograficznych ucznia, wykorzystywania zasobów Internetu oraz wielorakich form prezentacji uczniowskich zainteresowań i pasji.

Program nastawiony jest na umożliwienie samodzielnego dochodzenia do wiedzy i kształtowania najważniejszych umiejętności zgodnie z koncepcją podstawy programowej kształcenia ogólnego („Podstawa Programowa z komentarzami”, t. 5, s. 19).

Edukacja geograficzna w gimnazjum powinna, zdaniem autorek programu, umożliwić praktyczne poznanie twierdzeń i pojęć geograficznych oraz metod badawczych stosowanych w różnych dyscyplinach naukowych a także lokalnych i globalnych zależności ogólnogeograficznych.

Poprzez bezpośrednie obcowanie ze środowiskiem przyrodniczym zajęcia ujęte w programie winny rozbudzać i rozwijać indywidualne zainteresowania ucznia, przygotowywać go do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, kształtować umiejętności wykorzystania narzędzi matematycznych w życiu codziennym oraz wykorzystywania wiedzy o charakterze naukowym do rozwiązywania problemów i formułowania wniosków.

W skład programu wchodzi też elementy pozaszkolne, służące rozwijaniu umiejętności posługiwania się nowoczesnymi technologiami, krytycznej oceny uzyskanej informacji, selekcjonowaniu i wyszukiwaniu informacji z różnych źródeł.

Program prezentowany poniżej zawiera:

- szczegółowe cele kształcenia i wychowania zgodne z celami podstawy programowej przedmiotu;
- treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego (materiał nauczania);
- sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany (procedury osiągnięcia celów);
- opis założonych osiągnięć ucznia;
- propozycje kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.

Dobór treści programu oparto na kryterium związanym z dyscypliną naukową, kryterium trwałości wiedzy, przydatności i potrzebach uczących się.

Koncepcje pedagogiczne przyświecające programowi to:

- Koncepcja Vidale'a de la Blache, wskazująca na cechy wyróżniające region, wyrastające ze stylu życia mieszkańców uwarunkowanego dialogiem kultury i środowiska przyrodniczego (Liszewski S., Suliborski A., 2006);
- Konstruktywistyczne teorie uczenia się, wiedzy i poznania (Dylak S., 2000);
- Koncepcja „Człowiek samorealizujący się” (Maslow A., 2006).

W programie zawarto wykaz wszystkich celów i treści nauczania ze szczególnym uwzględnieniem wszystkich treści kształcenia wymienionych w podstawie programowej, zawarto też treści dodatkowe niewymienione w podstawie, ale spójne z podstawą programową i jej celami.

W programie opisano procedury osiągnięcia celów nauczania, zaproponowano też metody, formy i techniki oraz środki nauczania pomocne w realizacji założeń programu. Szczególny nacisk położono jednak na kształtowanie umiejętności korzystania ze źródeł wiedzy geograficznej bezpośredniej oraz pośrednich z wykorzystaniem najnowszych technologii i budzenie zainteresowania ucznia naukami geograficznymi. Zainteresowania rozumiane jest wg Guryckiej (1989), jako: „względnie trwała obserwowana dążność do poznawania otaczającego świata; ukierunkowana aktywność poznawcza o określonym nasileniu przejawiająca się w wybiórczym stosunku do otaczających zjawisk (...); dostrzeganie określonych cech, zjawisk (związki i zależności) i problemów; dążenie do ich zbadania oraz przeżywanie różnorodnych uczuć związanych z nabywaniem i posiadaniem wiedzy.”

Dla realizacji programu przyjęto przydział godzin według wytycznych ministerialnych, czyli 130 godzin w cyklu nauki. Przy wykorzystaniu programu proponujemy następujący rozkład godzin:

- Klasa I – 2 godziny tygodniowo (min. 65);
- Klasa II – 1 godzina tygodniowo (min. 33);
- Klasa III – 1 godzina tygodniowo (min. 32);

Nowa postawa programowa stwarza możliwość nierównomiernego rozkładu godzin geografii dla prowadzenia obserwacji i zajęć w terenie. W programie założono integrowanie treści w powiązaniu „węzłami” tematycznymi (interdyscyplinarne projekty edukacyjne) z innymi przedmiotami przyrodniczymi i humanistycznymi.

Koncepcję programu przedstawiono w 7 rozdziałach:

- Rozdział II zawiera opis ogólnych i szczegółowych celów edukacyjnych, na których oparto program w nawiązaniu do podstawy programowej.
- W rozdziale III podano treści kształcenia i wychowania (wymagania edukacyjne szczegółowe) rozmieszczone w ujęciu tabelarycznych, gdzie jednocześnie zaproponowano procedury osiągania celów oraz wybrane środki dydaktyczne. W uwagach zawarto informację ukierunkowującą pracę nauczyciela w aspekcie realizowanych interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych pt.: „Zaplanuj swoją przestrzeń”, „Żywioty w ujęciu psychologicznym”, „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”, „Świat przyrody w językach obcych”.
- Rozdział IV stanowi zwięzły opis procedur osiągania celów edukacyjnych - kształcenia i wychowania oraz założonych osiągnięć. Szczegółowo omówiono także proponowane osiągnięcia ucznia wynikające z realizacji w/w interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych.
- W rozdziale V zawarto opis kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia. Kryteria podane zostały w sposób ogólny, aby umożliwić dostosowanie własnych przedmiotowych systemów nauczania nauczycielom realizującym program.
- Rozdział VI stanowi propozycję ewaluacji programu.
- Rozdział VII zawiera zalecaną literaturę dla nauczycieli pracujących na niniejszym programie.

Program jest tak skonstruowany, że nauczyciel tworząc plan wynikowy może w zależności od sytuacji dydaktycznej, zdolności uczniów w klasie, ich umiejętności z poprzedniego etapu kształcenia oraz według zainteresowań uczniów, uwarunkowań szkoły i otaczającego środowiska dokonać przesunięć w realizacji przedstawionych zagadnień programowych. Zakłada się, że do programu opracowane zostaną propozycje zajęć możliwych do przeprowadzenia z wykorzystaniem najbliższego terenu, a także przykładowe techniki oceny ucznia i testy.

2. Ogólne i szczegółowe cele edukacyjne - kształcenia i wychowania

W realizacji programu kształtowane będą umiejętności ponadprzedmiotowe, których w podstawie programowej na III i IV etapie wyróżniono osiem, czyli:

1. Czytanie;
2. Myślenie matematyczne;
3. Myślenie naukowe;
4. Komunikowanie w mowie i piśmie;
5. Umiejętność sprawnego posługiwania się technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;
6. Umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;
7. Umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;
8. Umiejętność pracy zespołowej.

Program w swym zakresie uwzględnia też zadania szkoły, czyli:

Lp.	Zadania szkoły (zgodne z podstawą programową)	Przykład realizacji w programie:
1.	Kształcenie umiejętności posługiwania się językiem polskim	Wzbogacanie słownictwa i terminologii geograficznej, nawiązanie do wyjaśnienia etymologii nazw geograficznych własnego regionu.
2.	Przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie informacyjnym.	Stwarzanie warunków do nabywania umiejętności wyszukiwania, selekcjonowania, porządkowania informacji z różnych źródeł, w szczególności łączenia treści geograficznych z różnych przedmiotów w trakcie realizacji projektów „węzłowych” założonych w programie. Korzystanie z technologii informacyjno-komunikacyjnych m.in. Google Apps. *Realizacja interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego: „Zaplanuj swoją przestrzeń” (np. poprzez opracowanie koncepcji geograficznej ścieżki edukacyjnej po gminie Wilczyn).
3.	Edukacja medialna, czyli wychowanie mądrego i krytycznego odbiorcy środków masowego przekazu.	Wykorzystanie multimediiów (m.in. filmów o Powidzkim Parku Krajobrazowym Wyd. ZPKWW), samodzielne tworzenie filmów i reportaży dotyczących przestrzeni geograficznej regionu. Porównywanie informacji medialnych z różnych źródeł. *Realizacja interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego: „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn” (np. poprzez wykonanie zdjęć reprezentatywnych miejsc przestrzeni geograficznej gminy Wilczyn i wyszukanie informacji o przeszłości, teraźniejszości i perspektywach zmian w przyszłości tych miejsc).
4.	Edukacja zdrowotna, czyli	Rozwijanie postawy dbałości o własne zdrowie i zdrowie

	wykształcenie nawyku dbania o zdrowie własne i innych.	innych m.in. poprzez zwrócenie szczególnej uwagi na aspekt zdrowotny terenowych eksploracji przyrodniczych, omówienie wpływu rozwoju przemysłu na zdrowie człowieka, uwzględnienie znaczenia psychicznych zmian, jako odpowiedzi na doświadczenia kataklizmów przyrodniczych. *Realizacja interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego: „ Żywioty w ujęciu psychologicznym ” (np. przygotowanie prezentacji dotyczących skutków trąb powietrznych i powodzi w Polsce).
5.	Kształcenie wartości, postaw obywatelskich.	Kształtowanie postaw, które umożliwiają dalszy rozwój indywidualny i społeczny ucznia, czyli takich jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, kreatywność, przedsiębiorczość, kultura osobista, gotowość do podejmowania inicjatyw prośrodowiskowych i prospołecznych (udział uczniów w akcjach lokalnych i globalnych). Poszanowanie tradycji i kultury regionu, kraju a także innych kultur i krajów. * Realizacja interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego: „ Żywioty w ujęciu psychologicznym ” (np. poprzez opracowanie instrukcji pożądanych zachowań w czasie powodzi, trzęsień ziemi, wybuchów wulkanów, huraganów itp.).
6.	Nauczanie języków obcych.	Wykorzystanie obcojęzycznych tekstów dotyczących realizowanych treści programu, korzystanie z publikacji i stron WWW w obcych językach (informatory turystyczne o regionie). *Realizacja interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego: „ Świat przyrody w językach obcych ” (np. opracowanie słownika nazw geograficznych w języku niemieckim i angielskim).

Cele kształcenia i wychowania programu sformułowane zgodnie z założeniami podstawy programowej, w której nadrzędnymi celami kształcenia ogólnego na III i IV etapie edukacyjnym są:

- 1) przyswojenie przez uczniów określonego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyk;
- 2) zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;
- 3) kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.

W programie „*ZIEMIA BLISKA I DALEKA – NA TWÓRCZEGO UCZNIA CZEKA*” nacisk szczególnie położono na punkt drugi wymienionych wyżej celów. Jak czytamy w „Komentarzu...” do podstawy programowej: „Dziś celem nauczania geografii jest

pokazanie młodemu człowiekowi współczesnego świata - wielu jego obliczy, wzajemnie powiązanych procesów i zjawisk, roli, jaką jednostka odgrywa dziś w świecie oplecionym sieciami - rzeczywistymi i wirtualnymi”.

W zakresie nauczania **geografii w gimnazjum w podstawie programowej założono realizację następujących celów ogólnych**, z których wynikają kształtowane w uczniach umiejętności, które uwzględniamy w naszym programie:

L.p.	Cele ogólne kształcenia geograficznego (zgodne z podstawą programową, t. 5, s. 159)	Wymagane umiejętności, cele szczegółowe:
I.	Korzystanie z różnych źródeł informacji geograficznej.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uczeń dokonuje obserwacji i pomiarów w terenie. ▪ Uczeń potrafi korzystać z planów, map, fotografii, rysunków, wykresów, danych statystycznych, tekstów źródłowych. ▪ Uczeń potrafi korzystać z technologii informacyjno-komunikacyjnych. ▪ Uczeń sprawnie i świadomie gromadzi, przetwarza i prezentuje różnymi technikami informację geograficzną. ▪ Uczeń sprawnie analizuje przestrzeń geograficzną, potrafi wyodrębnić z danej całości jej elementy, wykorzystując przy tym źródła wiedzy geograficznej (bezpośrednie i pośrednie). ▪ Uczeń prowadzi obserwacje krajobrazu, jego elementów i składników, obiektów, procesów i zjawisk geograficznych. ▪ Uczeń posługuje się mapą do lokalizacji zjawisk i obiektów w przestrzeni, dobiera właściwe źródła geograficzne, korzysta sprawnie z danych statystycznych i graficznych. ▪
II.	Identyfikowanie związków i zależności oraz wyjaśnianie zjawisk i procesów.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uczeń posługuje się podstawowym słownictwem geograficznym w toku opisywania oraz wyjaśniania zjawisk i procesów zachodzących w środowisku geograficznym. ▪ Rozpoznaje związki i zależności w środowisku przyrodniczym, gospodarce i życiu społecznym w różnych skalach przestrzennych (lokalnej, regionalnej, krajowej, globalnej). ▪ Uczeń rozumie wzajemne relacje przyroda-człowiek. ▪ Uczeń wyjaśnia, przedstawia, charakteryzuje związki i procesy zachodzące w środowisku lokalnym, regionalnym i globalnym. ▪ Uczeń wyjaśnia zróżnicowanie przestrzenne warunków środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem przykładów z najbliższego

		<p>otoczenia.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uczeń wyjaśnia i interpretuje wpływ działalności człowieka na funkcjonowanie przestrzeni geograficznej. ▪ Uczeń poprawnie przewiduje następstwa w czasie i przestrzeni wynikające z naruszenia równowagi w środowisku przyrodniczym (np. na przykładzie zmiany poziomu wody w jeziorach i działalności wydobywczej kopalni odkrywkowej). ▪ Uczeń uzasadnia, dobierając właściwe przykłady, istniejące związki i zależności między zjawiskami geografii fizycznej i społeczno-ekonomicznej.
III.	Stosowanie wiedzy i umiejętności geograficznych w praktyce.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uczeń wykorzystuje wiedzę i umiejętności geograficzne w celu lepszego rozumienia współczesnego świata i swojego w nim miejsca. ▪ Uczeń stosuje wiadomości i umiejętności geograficzne w życiu codziennym m.in. w racjonalnym wykorzystaniu zasobów środowiska, planowaniu przestrzennym, turystyce. ▪ Kształci umiejętności negocjowania, formułowania własnych sądów, argumentowania. ▪ Planuje, projektuje własne doświadczenia i obserwacje geograficzne, tworzy plany wycieczek, dokumentuje zjawiska geograficzne. ▪ Uczeń samodzielnie opracowuje zebrany w czasie warsztatów terenowych, studiów przykładowych, wykorzystania nowoczesnych mediów (m.in. fotografii lotniczej, map satelitarnych) materiał, dostrzega problemy lokalne i globalne, formułuje wnioski, pytania. ▪ Przedstawia i interpretuje tematykę geograficzną za pomocą różnych form przekazu, np. fotografii krajobrazu, zdjęć satelitarnych i lotniczych, wykresu, diagramu, szkicu, opisu, modelu, technik multimedialnych. ▪ Praktycznie wykorzystuje wiedzę geograficzną na innych przedmiotach, np. przy czytaniu map historycznych, opisie i lokalizacji formacji roślinnych, rozmieszczenia gatunków zwierząt, analizie profilów geologicznych i glebowych.
IV.	Kształtowanie postaw.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Uczeń rozwija w sobie: ciekawość świata poprzez zainteresowanie własnym regionem, Polską, Europą i światem. ▪ Uczeń postępuje zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju. ▪ Uczeń rozwija pogłębioną świadomość wartości i poczucie odpowiedzialności za środowisko

		<p>przyrodnicze i kulturowe własnego regionu i Polski.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Uczeń rozwija patriotyzm i poczucie tożsamości (lokalnej, regionalnej, narodowej) przy jednoczesnym poszanowaniu innych narodów i społeczności - ich systemów wartości i sposobów życia, kształtuje postawę tolerancji. ▪ Uczeń wykazuje ciekawość poznawczą, kreatywność, przedsiębiorczość, poszukuje kompromisu. ▪ Podejmuje działania na rzecz środowiska i społeczeństwa, współpracuje w grupie w rozwiązywaniu problemów (włącza się do akcji prospołecznych i prośrodowiskowych). ▪ Potrafi prezentować i uzasadniać własne stanowisko na podstawie podanych lub posiadanych informacji geograficznych.
--	--	--

W koncepcji programu „*ZIEMIA BLISKA I DALEKA – NA TWÓRCZEGO UCZNIĄ CZEKA*” przyjęto, że edukacja geograficzna w gimnazjum dostarcza wiedzy i kształci umiejętności geograficzne, jak również wspomaga rozwój ucznia, jako osoby i wprowadza go w życie społeczne. Koncepcja programu uwzględnia niezmiernie szybki wręcz lawinowy przyrost informacji z różnych dziedzin, w tym z kręgu nauk geograficznych. Wzrost dostępności do informacji poprzez nowoczesne technologie powoduje, że uczeń w każdej chwili może te fakty gromadzić i analizować.

W założeniach programu uznano, że bardzo ważną umiejętnością ucznia powinno być kształtowanie selektywnego korzystania z dostępnej wiedzy, umiejętność orientowania się w przestrzeni geograficznej w skali globalnej, regionalnej i lokalnej a także zwiększenie korzystania ucznia z obserwacji bezpośrednich, szczególnie z wykorzystaniem najbliższego regionu gminy Wilczyn i gmin ościennych. Zapewnić ma to powiązanie treści geograficznych z innymi przedmiotami w postaci punktów węzłowych, co umożliwi realizację celów programu i wykorzystanie w pełni warunków lokalnych szkoły oraz potencjału uczniów i nauczycieli a także miejsca zamieszkania.

3. Treści kształcenia (wymagania edukacyjne szczegółowe)

*Motywacja i wydajność błyskawicznie wzrastają,
kiedy uczniowie osiągają wyznaczone cele.*

(Bettie Youngs)

W programie „*ZIEMIA BLISKA I DALEKA – NA TWÓRCZEGO UCZNIĄ CZEKA*” założono, iż cele kształcenia powinny przenikać cały tok nauczania. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania ujęto w postaci wymagań edukacyjnych zgodnych z podstawą programową przedmiotu geografia (III etap).

Określenia dotyczące odniesienia się do realizacji treści interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych („węzłowych”):

* – zagadnienia „węzłowe”

- ✓ P1 – „Zaplanuj swoją przestrzeń”,
- ✓ P2 – „Żywioty w ujęciu psychologicznym”,
- ✓ P3 – „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”,
- ✓ P4 – „Świat przyrody w językach obcych”,

Lp.	Materiał nauczania	Cele szczegółowe: Kształcenia i wychowania	Procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne/ treści projektów edukacyjnych
Klasa I				
Dział: Kształt i rozmiary Ziemi				
Odniesienie do treści podstawy programowej: 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9, 2.1				
Proponowana liczba godzin na realizację – 8				
1.	Kształt i rozmiary Ziemi: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Sfery Ziemi. ➤ Kształt i wymiary Ziemi. ➤ Elementy siatki geograficznej. ➤ Kierunki świata. ➤ Długość i szerokość geograficzna. 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • Podaje główne cechy kształtu i wymiarów Ziemi; 2.1. • Posługuje się ze zrozumieniem terminami: elipsoida obrotowa, geoida; • Podaje zmianę poglądów na temat kształtu i wymiarów ziemi w ujęciu historycznym; • Wyodrębnia 5 podrzędnych powłok (geosfer); • Odczytuje współrzędne geograficzne na globusie; 2.1 • Odczytuje współrzędne geograficzne na mapie; 1.6 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Burza mózgów na temat celów badań geograficznych i źródeł informacji geograficznej. ➤ Ćwiczenia w określaniu kształtu i wymiarów Ziemi. ➤ Ćwiczenia w odczytywaniu współrzędnych geograficznych na globusie. ➤ Ćwiczenia w odczytywaniu współrzędnych geograficznych na mapie. ➤ Prezentowanie przykładów praktycznego wykorzystywania współrzędnych geograficznych (*określenie współrzędnych miejscowości gminy Wilczyn). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręcznik, atlas geograficzny, rocznik statystyczny, czasopisma geograficzne, przewodniki turystyczne. ➤ Globus. ➤ Model przestrzenny określenia długości i szerokości geograficznej. ➤ Tablica interaktywna -

		<ul style="list-style-type: none"> • Korzysta z GPS-u, geolokalizatorów do ustalenia lokalizacji punktów na Ziemi; • Opisuje elementy i cechy siatki geograficznej, wykorzystując globus i mapę; • Stosuje prawidłowo terminy: długość geograficzna, szerokość geograficzna ➤ <i>Zdobywa szacunek dla nauk geograficznych.</i> ➤ <i>Rozwija przekonanie o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym oraz w kształceniu ustawicznym.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się i współpracy w zespole.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		<p>programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ GPS. ➤ Mapy i plany. <p>*P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”</p>
2.	<p>Mapa - umiejętności czytania, interpretacji i posługiwania się mapą:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Elementy mapy. ➤ Skala mapy – 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Określa położenie geograficzne oraz matematyczno-geograficzne punktów i obszarów na mapie; 1.6 • Prawidłowo stosuje terminy: siatka kartograficzna, treść mapy, skala, legenda; 1.1 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Obserwacja na globusie długości i szerokości geograficznej. ➤ Ćwiczenia z globusem i mapą, porównywanie siatki geograficznej i kartograficznej. ➤ Ćwiczenia w określaniu kierunków świata (róża kierunków świata). ➤ Ćwiczenia na określenie kierunku 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Mapy topograficzne, mapy turystyczne, plany miast, plan miejscowości Wilczyn.

	<p>przekształcanie skal.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rodzaje map. ➤ Generalizacja mapy. ➤ Metody prezentacji zjawisk geograficznych na mapie. ➤ Orientowanie mapy. ➤ Czytanie mapy samochodowej i mapy turystycznej. ➤ Mapa a plan miasta (plan miejscowości Wilczyn). 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje znaczenie skali mapy w przedstawianiu różnych informacji geograficznych na mapie; 1.1 • Posługuje się skalą mapy do obliczenia odległości w terenie; 1.1 • Wyróżnia skale mapy i potrafi je przekształcać; 1.3 • Rozumie znaczenie terminu „szczegółowość mapy”; 1.3 • Posługuje się w terenie planem, mapą topograficzną, turystyczną, samochodową (m.in. orientuje mapę oraz identyfikuje obiekty geograficzne na mapie i w terenie); 1.3 • Lokalizuje na mapach (również konturowych) kontynenty oraz najważniejsze obiekty geograficzne na świecie i w Polsce (niziny, wyżyny, góry, rzeki, jeziora, wyspy, morza, państwa, itp.); 1.7 • Analizuje i interpretuje treści map ogólnogeograficznych, tematycznych, turystycznych; 1.8 • Dobiera odpowiednią mapę w celu uzyskania określonych informacji geograficznych; 1.5 • Wykorzystuje plan miasta/dzielnicy/wsi do 	<p>północnego z wykorzystaniem gnomonu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ćwiczenia w określaniu współrzędnych geograficznych. ➤ Prezentowanie przykładów praktycznego wykorzystywania współrzędnych geograficznych. ➤ Rozwiązywanie zadań matematycznych związanych z wykorzystaniem skali mapy. ➤ Rozwiązywanie zadań matematycznych związanych z obliczeniem skali mapy. ➤ Praca z atlasem geograficznym - tłumaczenie istoty generalizacji mapy. ➤ Praca z planem miejscowości Wilczyn - wymienia obiekty związane z funkcjonowaniem miejscowości Wilczyn. ➤ Praca z atlasem geograficznym i mapami ściennymi - porównywanie metod. ➤ Wykorzystywanie do prezentacji różnych zjawisk na mapach. ➤ Ćwiczenia w obliczaniu wysokości względnej dowolnego punktu. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • czytanie mapy topograficznej, turystycznej, samochodowej i planu miejscowości Wilczyn* 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Atlas. ➤ Zdjęcia satelitarne. ➤ Prezentacja multimedialna nt. „określamy współrzędne geograficzne”. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. ➤ Zdjęcia lotnicze terenu gminy Wilczyn. ➤ Mapa gminy Wilczyn. <p>*P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”</p>
--	---	---	---	--

		<p>uzyskiwania informacji o lokalizacji obiektów i sposobie docierania do nich; 1.3</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystując mapy topograficzne, samochodowe i turystyczne, planuje i opisuje trasy podróży z wykorzystaniem bliskiego i dalszego regionu; 1.9 • Projektuje i opisuje trasy podróży na podstawie map turystycznych, topograficznych i samochodowych; 1.9 • Wykorzystuje strony WWW do planowania podróży i lokalizacji obiektów na mapach; 1.9 • Identyfikuje położenie i charakteryzuje odpowiadające sobie obiekty geograficzne na fotografiach, zdjęciach lotniczych i satelitarnych oraz mapach topograficznych; 1.4 • Wyjaśnia znaczenie nowoczesnych technik pozyskiwania informacji geograficznych w różnych dziedzinach gospodarki w skali lokalnej i globalnej. <p>➤ <i>Rozwija przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym.</i></p> <p>➤ <i>Rozwija dociekliwość</i></p>		
--	--	--	--	--

		<p><i>poznawczą.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się i współpracy w zespole.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
<p>Dział: Ruchy Ziemi Odniesienie do treści podstawy programowej: 2.2, 2.3, 2.4 Proponowana liczba godzin na realizację - 3</p>				
3.	<p>Ruchy Ziemi i ich następstwa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Układ Słoneczny. ➤ Cechy ruchu obiegowego Ziemi. ➤ Następstwa ruchu obiegowego Ziemi. ➤ Strefy oświetlenia Ziemi. ➤ Cechy ruchu obrotowego Ziemi. ➤ Następstwa ruchu obrotowego Ziemi. ➤ Czas słoneczny, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podaje i opisuje cechy ruchu obiegowego Ziemi; 2.3 • Przedstawia (wykorzystując również własne obserwacje) zmiany w oświetleniu Ziemi oraz w długości trwania dnia i nocy w różnych szerokościach geograficznych i porach roku; 2.3 • Wyjaśnia zasady podziału kuli ziemskiej na strefy oświetleniowe i podaje cechy każdej ze stref; 2.3 • Lokalizuje własny region z danej strefie oświetleniowej i określa konsekwencje tego położenia (mapy usłonecznienia a wykorzystanie energii słonecznej)*; 2.3 • Posługuje się ze zrozumieniem 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Korzystanie z różnych źródeł informacji (podręcznik, atlas geograficzny, słownik geograficzny, plansze dydaktyczne) w celu określenia położenia Ziemi w Układzie Słonecznym. ➤ Omówienie na podstawie planszy dydaktycznej (schematu, modelu) ruchu obiegowego Ziemi. ➤ Porównanie teorii geocentrycznej z heliocentryczną. ➤ Omówienie na podstawie ilustracji fotografii (symulacji) przyczyn zaćmienia Słońca i Księżyca. ➤ Rozwiązywanie zadań matematyczno-geograficznych dotyczących określenia wysokości górowania Słońca w poszczególnych szerokościach geograficznych i porach roku. ➤ Omówienie różnych sposobów określania czasu 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne. ➤ Modele do prezentacji ruchów Ziemi i Księżyca oraz oświetlenia Ziemi. ➤ Globusy fizyczne. ➤ Zestawy foliogramów. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Fotografie o tematyce astronomicznej (np. zaćmienie Słońca, zaćmienie Księżyca). ➤ Tablica interaktywna -

	<p>czas strefowy, czas urzędowy.</p> <p>➤ Międzynarodowa linia zmiany daty.</p>	<p>pojęciami: ruch obrotowy Ziemi, czas słoneczny, czas strefowy; 2.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podaje i opisuje cechy ruchu obrotowego; 2.2 • Wyjaśnia, dlaczego zostały wprowadzone strefy czasowe i granica zmiany daty; 2.2 • Posługuje się mapą stref czasowych do określania różnicy czasu strefowego i słonecznego na Ziemi; 2.2 • Oblicza czas słoneczny i czas strefowy; 2.2 • Podaje najważniejsze geograficzne następstwa ruchów Ziemi wpływające na przyrodę i człowieka 2.4 <p>➤ <i>Rozwija przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym.</i></p> <p>➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą.</i></p> <p>➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się i współpracy w zespole.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwiązywanie zadań matematyczno-geograficznych dotyczących czasu miejscowego i strefowego. ➤ Dyskusja kierowana o wpływie ruchu obrotowego Ziemi na życie i działalność człowieka. ➤ Prezentacja przykładów świadczących o wpływie ruchu obiegowego na życie i działalność człowieka. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • zajęcia na boisku szkolnym z wyznaczaniem południka miejscowego za pomocą gnomonu, • wycieczka do planetarium UMK w Piwnicach pod Toruniem. 	<p>programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym.</p> <p>* P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”</p>
<p>Dział: Atmosfera i hydrosfera Odniesienie do treści podstawy programowej: 3.1, 3.2, 3.3, 3.4, 1.2, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację – 5</p>				
4.	Wybrane	Uczeń:	➤ Analiza planszy dydaktycznej lub ilustracji	➤ Podręczniki, atlasy

5.	<p>zagadnienia geografii fizycznej: Atmosfera</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Skład powietrza atmosferycznego. ➤ Budowa atmosfery zależność temperatury powietrza od wysokości Słońca nad widnokreślami. ➤ Średnia roczna temperatura powietrza i średnia roczna amplituda temperatury powietrza. <p>Wybrane zagadnienia geografii fizycznej: Hydrosfera</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział wszechoceanu. ➤ Typy mórz. ➤ Zasolenie wód oceanicznych. ➤ Ruchy wody morskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • Omawia skład powietrza i budowę atmosfery; 3.1 • Charakteryzuje wpływ głównych czynników klimatotwórczych na klimat; 3.1 • Wymienia czynniki wpływające na klimat, dokonuje pomiarów parametrów klimatycznych; 3.2 • Charakteryzuje na podstawie wykresów lub danych liczbowych przebieg temperatury powietrza i opadów atmosferycznych w ciągu roku w wybranych stacjach meteorologicznych położonych w różnych strefach klimatycznych; 3.2 • Oblicza amplitudę i średnią temperaturę powietrza; wykazuje na przykładach związek między wysokością Słońca a temperaturą powietrza; 3.2 • Wykazuje zróżnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie analizy map temperatury powietrza i opadów atmosferycznych oraz map stref klimatycznych na Ziemi; 3.3 • Opisuje rodzaje wiatrów stałych, lokalnych i orograficznych; 1.2; 3.2 	<p>w podręczniku przedstawiającej budowę atmosfery i zmianę temperatury wraz z wysokością.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Czytanie i analizowanie map przedstawiających rozkład temperatury i opadów na kuli ziemskiej. ➤ Analizowanie danych statystycznych wielkości opadów atmosferycznych. ➤ Sporządzanie i analizowanie klimatogramu dla wybranych stacji meteorologicznych. ➤ Obliczanie średniej rocznej temperatury powietrza oraz średniej rocznej amplitudy temperatury powietrza. ➤ Analiza schematów przedstawiających genezę i cechy wybranych wiatrów: pasaty, monsuny, bryza oraz fen*. ➤ Ćwiczenia w rozpoznawaniu chmur, opadów i osadów atmosferycznych. ➤ Praca ze słownikiem geograficznym i podręcznikiem – wyjaśnianie terminów: wszechocean, morze, zatoka, cieśnina*. ➤ Ćwiczenia w rozpoznawaniu typów mórz. ➤ Analiza map (zasolenie wód oceanicznych, prądy morskie). ➤ Analizowanie schematu opisującego genezę gejzeru. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • pomiar i obserwacja składników pogody, • zajęcia na stacji meteorologicznej w Powidzu, Giewartowie, • ćwiczenia w rozpoznawaniu chmur, 	<p>geograficzne, słowniki geograficzne.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Fotografie chmur. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. ➤ Dane statystyczne z IMiGW w Warszawie. <p>*P2 - „Żywioty w ujęciu psychologicznym”</p> <p>*P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”</p> <p>*P4 - „Świat przyrody w językach”</p>
----	--	---	---	--

	<p>(falowanie, pływy, prądy morskie).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wody podziemne. ➤ Powodzie i ich skutki. 	<ul style="list-style-type: none"> • Podaje na podstawie map tematycznych zależności między strefami oświetlenia Ziemi a strefami klimatycznymi; 1.8; 3.4 • Wykazuje wpływ klimatu na zróżnicowanie roślinności i gleb na Ziemi; 3.4 • Wykazuje zróżnicowanie klimatyczne Ziemi na podstawie analizy map wysokości opadów; 1.2; 3.3 ➤ Opisuje obieg wody i używa poprawnie terminów: „kondensacja”, „parowanie”, „sublimacja”, resublimacja”, „spływ powierzchniowy i podziemny”; 3.3 • Rozpoznaje rodzaje mórz i wskazuje ich przykłady na mapie świata; 3.2 • Opisuje przestrzenne zróżnicowanie zasolenia wód oceanicznych i ich związek ze strefą klimatyczną; 3.2 • Omawia ruchy wody morskiej; • Charakteryzuje wody podziemne; 3.2 ➤ Rozwija przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym. ➤ Rozwija dociekliwość 	<p>opadów i osadów atmosferycznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • zmiany poziomu wód jeziornych w Powiżkim Parku Krajobrazowym*. 	<p>obcych”</p>
--	---	---	--	-----------------------

		<p><i>poznawczą.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
<p>Dział: Czynniki wewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi Odniesienie do treści podstawy programowej: 3.5, 4.3, 1.2, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 4</p>				
6.	<p>Wybrane zagadnienia geografii fizycznej – czynniki wewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Budowa wnętrza Ziemi. ➤ Typy skał: magmowe, osadowe, przeobrażone. ➤ Wpływ płytowej budowy litosfery na występowanie wulkanów, trzęsień ziemi 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podaje główne cechy płytowej budowy litosfery; 3.5 • Posługuje się terminami geograficznymi związanymi z budową i ruchami płyt litosfery: strefa ryftu, strefa subdukcji; 3.5 • Wykazuje związki pomiędzy płytową budową litosfery a występowaniem zjawisk wulkanicznych i trzęsień ziemi; 3.5 • Wskazuje na mapie miejsca kolizji i rozsuwania się płyt tektonicznych; 1.2 • Rozumie i wyjaśnia termin orogeneza oraz podaje nazwy głównych orogenez w dziejach 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie schematu lub modelu przedstawiającego budowę wnętrza Ziemi. ➤ Praca ze słownikiem geograficznym i podręcznikiem - wyjaśnianie znaczenia terminów*. ➤ Rozpoznawanie okazów minerałów i skał. ➤ Analiza map tematycznych (płyty litosfery, obszary sejsmiczne i wulkany na Ziemi). ➤ Praca z materiałem źródłowym dotyczącym skutków wybuchów wulkanów i trzęsień ziemi*. ➤ Projekcja filmów o genezie i skutkach trzęsień ziemi. ➤ Projekcja filmów lub przezroczy dotyczących powstawania gór i ruchów płyt litosfery. ➤ Praca z ilustracjami przedstawiającymi schemat powstawania gór fałdowych oraz budowę gór zrębowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki geograficzne. ➤ Model budowy wnętrza Ziemi. ➤ Okazy skał i minerałów. ➤ Albumy lub fotografie poszczególnych typów gór. ➤ Zestawy map ściennych ➤ Plansze dydaktyczne.

	<p>oraz powstawanie gór.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozmieszczenie wulkanów i obszarów sejsmicznych na Ziemi. ➤ Skutki erupcji wulkanicznych i trzęsień ziemi. 	<p>geologicznych Ziemi; 3.5</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wymienia wskazuje na mapie typy gór (fałdowe, zrębowe i wulkaniczne); 1.8; • Rozpoznanie skały i określa ich genezę; 3.5 • Rozpoznaje główne rodzaje skał występujących we własnym regionie i w Polsce; 4.3 • Wskazuje na mapie Polski, regionu najważniejsze obszary występowania skał osadowych, magmowych i metamorficznych; 1.8 • Podaje przykłady wykorzystania skał w różnych dziedzinach życia człowieka; 4.3 <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Rozwija przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym.</i> ➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analiza ilustracji przedstawiającej wielkie formy ukształtowania powierzchni lądów i dna oceanów*. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • rozpoznawanie skał i minerałów najbliższej okolicy, • wizyta na odkrywce PAK KWB KONIN SA, • wizyta w muzeum geologicznym np. w Rogowie. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zestawy foliogramów. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. ➤ Zestaw skał i minerałów. <p>*P2 - „Żywioty w jęciu psychologicznym”</p> <p>*P4 - „Świat przyrody w językach obcych”</p>
--	--	---	---	--

Dział: Czynniki zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi
Odniesienie do treści podstawy programowej: 3.6, 3.7
 Proponowana liczba godzin na realizację - 6

7.	<p>Wybrane zagadnienia geografii fizycznej - czynniki zewnętrzne kształtujące powierzchnię Ziemi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Procesy zewnętrzne. ➤ Typy wietrzeń: fizyczne, chemiczne, biologiczne. ➤ Formy krasu powierzchniowego i podziemnego. ➤ Rzeźbotwórcza działalność rzek. ➤ Typy ujść rzecznych: deltowe i lejkowate. ➤ Działalność lodowców górskich i lądolodów - erozyjne i akumulacyjne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wymienia zewnętrzne czynniki rzeźbotwórcze; 3.6 • Posługuje się ze zrozumieniem pojęciem wietrzeń i erozji; 3.6 • Wyróżnia wietrzeń mechaniczne (fizyczne), chemiczne i organiczne (biologiczne); 3.6 • Przedstawia rzeźbotwórczą rolę wód płynących, fal morskich, wiatru, lądolodów i lodowców górskich; 3.6 • Rozpoznaje i opisuje w terenie formy rzeźby powstałe w wyniku działania czynników rzeźbotwórczych; 3.7 • Dokonuje obserwacji bezpośrednich form rzeźby terenu, posługuje się notatnikiem polowym i przyrządami pomiarowymi; 3.7 • Dokumentuje i interpretuje prawidłowo swoje obserwacje; 3.7 <p>➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą</i></p> <p>➤ <i>Rozwija przekonanie o użyteczności edukacji</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca ze słownikiem geograficznym i podręcznikiem - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Analizowanie ilustracji oraz fotografii przedstawiających wpływ wietrzeń na rozwój rzeźby powierzchni Ziemi. ➤ Projekcja filmu lub przezroczy przedstawiających procesy krasowe. ➤ Omówienie ilustracji przedstawiającej rzeźbotwórczą działalność rzeki. ➤ Analizowanie map - wskazywanie ujść deltowych i lejkowatych. ➤ Analizowanie ilustracji przedstawiających formy powstałe w wyniku działalności lodowców górskich oraz lądolodów. ➤ Omówienie schematów przedstawiających proces cofania się brzegu oraz powstawanie mierzei. ➤ Czytanie map - wskazywanie różnych typów wybrzeży. ➤ Analizowanie ilustracji przedstawiających formy powstałe w wyniku działalności wiatru. ➤ Czytanie map - wskazywanie różnych typów pustyń. ➤ Gra dydaktyczna - rozpoznawanie form rzeźby terenu. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • obserwacje terenowe form rzeźby 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Zestawy foliogramów. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. ➤ Zestaw do testowania minerałów, pakiet klasowy do badania i klasyfikowania
----	--	--	--	---

	<p>formy rzeźby terenu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Niszcząca i budująca działalność morza. ➤ Skutki działalności rzeźbotwórczej wiatru. 	<p><i>geograficznej w życiu codziennym</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 	<p>młodo-glacialnej*,</p> <ul style="list-style-type: none"> • dolina rzeczna, starorzecza – Warty (np. okolice Konina, Zagórowa), • deflacja, wydmy, pustynnienie i stepowanie - na przykładzie siedlisk w Powidzkim* i Nadwarciańskim Parku Krajobrazowym, • organizacja obchodów Międzynarodowego Dnia Walki z Pustynnieniem. 	<p>minerałów.</p> <p>*P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”</p> <p>*P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”</p> <p>*P4 - „Świat przyrody w językach obcych”</p>
	<p>Dział: Pedosfera i biosfera</p> <p>Odniesienie do treści podstawy programowej: 1.2, 3.4, 3.4, 4.5</p> <p>Proponowana liczba godzin na realizację - 4</p>			
8.	<p>Wybrane zagadnienia geografii fizycznej - pedosfera i biosfera:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wpływ warunków klimatycznych na rozmieszczenie stref glebowych i roślinnych na Ziemi. ➤ Czynniki glebotwórcze, proces glebotwórczy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje główne formacje roślinne na ziemi i wskazuje je na mapie; 1.2; 3.4 • Interpretuje prawidłowo związek między klimatem, a roślinnością i glebami; 3.4 • Rozróżnia gleby strefowe i astrefowe na mapach świata, Polski i własnego regionu; 3.4; 4.5 • Wyjaśnia znaczenie terminów: gleba, proces glebotwórczy • Wskazuje poziomy glebowe na schemacie profilu glebowego, na 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie profilu glebowego i procesu powstawania gleby. ➤ Porównywanie profili glebowych różnych gleb na podstawie modeli, schematów lub fotografii. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym – wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Analizowanie map - rozmieszczenie stref roślinnych na Ziemi. ➤ Analizowanie ilustracji dotyczącej zróżnicowania stref roślinnych na Ziemi. ➤ Analizowanie map gatunków chronionych, reliktowych i endemicznych; ➤ Rozmowa kierowana dotycząca bogactwa i zróżnicowania przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki geograficzne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Modele profili glebowych. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Zestawy foliogramów. ➤ Tablica

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poziomy glebowe ➤ Gleba, jako podstawa produkcji żywności. ➤ Gleby strefowe i astrefowe. ➤ Strefy roślinne na Ziemi. ➤ Roślinność, jako wykładnik krajobrazu. ➤ Gatunki flory charakterystyczne dla różnych stref klimatycznych. ➤ Endemity i relikty, jako wyróżniki stref roślinno-klimatycznych. 	<p>wykonanej samodzielnie odkrywce glebowej;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzasadnia znaczenie gleby dla produkcji żywności; • Dostrzega związek między rodzajem gleby (typ i żyzność) a obszarami rolniczymi świata; • Definiuje pojęcie roślinność i wskazuje na mapach typy roślinności charakterystyczne dla różnych stref klimatycznych; • Potrafi wymienić podstawowe gatunki flory charakterystyczne dla roślinności danej strefy klimatycznej; • Zwraca szczególną uwagę na gatunki należące do endemitów i reliktyw. <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą.</i> ➤ <i>Rozwija w sobie szacunek do przyrody.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawę dialogu, umiejętność słuchania innych i rozumienia ich poglądów.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Przygotowanie prezentacji multimedialnej – „Roślinność i flora Powidzkiego Parku” Krajobrazowego”. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • różnicowanie roślinności a warunki glebowe regionu, roślinność potencjalna i rzeczywista, roślinność a flora*, • gleby Powidzkiego Parku Krajobrazowego*. 	<p>interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym.</p> <p>*P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”, *P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”</p>
---	---	---	--

		<p><i>zespołu.</i></p> <p>➤ <i>Nabywa umiejętności oceny efektów pracy własnej i grupy.</i></p>		
	<p>Dział: Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Afryka.</p> <p>Odniesienie do treści podstawy programowej: 10.8, 10.9, 10.10, 1.7, 1.8</p> <p>Proponowana liczba godzin na realizację - 5</p>			
9.	<p>Relacje: człowiek - przyroda - gospodarka.</p> <p>Afryka:</p> <p>➤ Położenie i ukształtowanie powierzchni Afryki.</p> <p>➤ Budowa geologiczna Afryki, Wielkie Rowy Afrykańskie.</p> <p>➤ Strefowość klimatyczno-roślinno-glebowa Afryki.</p> <p>➤ Wody powierzchniowe Afryki.</p> <p>➤ Zróżnicowanie rasowe, religijne i językowe ludności Afryki.</p> <p>➤ Rozmieszczenie ludności Afryki.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje na podstawie map tematycznych i wyjaśnia związek budowy geologicznej z ukształtowaniem terenu oraz występowaniem stref klimatyczno-roślinno-glebowych w Afryce; 1.8 • Wyjaśnia zależność między klimatem, a rozmieszczeniem roślinności i gleb w Afryce; 10.8 • Wykazuje, na przykładzie strefy Sahelu, związek pomiędzy formami gospodarowania człowiekiem, a zasobami wodnymi; 10.9 Rola wody w powstaniu cywilizacji Egiptu. Sahara nie zawsze była pustynią. • Uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody; 10.9 • Potrafi podać argumenty przekonujące do społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych, geologicznych, klimatycznych Afryki. ➤ Porównywanie klimatogramów dla stacji położonych w Afryce. ➤ Analizowanie schematu przedstawiającego powstawanie rowu tektonicznego zwanego Wielkim Rowem Afrykańskim. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Analizowanie mapy gęstości zaludnienia w Afryce. ➤ Dyskusja na temat skutków nierównomiernego rozmieszczenia ludności. ➤ Praca z wykresami, danymi statystycznymi – analiza zmian liczby ludności i prognozy jej zmian. ➤ Praca z mapą, podręcznikiem i danymi statystycznymi – zróżnicowanie rasowe, religijne i językowe ludności Afryki i jego skutki. ➤ Dyskusja kierowana na temat przyczyn i konsekwencji dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw afrykańskich. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, zeszyty ćwiczeń, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Wybrane artykuły podrózników po Afryce. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym.

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zmiany liczby ludności Afryki - eksplozja demograficzna. ➤ Problemy mieszkańców Afryki (niedożywienie, AIDS, brak stałego dostępu do wody pitnej, konflikty zbrojne). ➤ Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw afrykańskich. ➤ Cechy rolnictwa i przemysłu Afryki. ➤ Strefa Sahelu - zależność pomiędzy formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi. ➤ Warunki naturalne, 	<p>inicjatyw na rzecz inwestowania w poszukiwaniu źródeł wody pitnej dla krajów Afryki; 10.9</p> <ul style="list-style-type: none"> • Określa związki pomiędzy problemami wyżywienia, występowaniem chorób (m.in. AIDS), a poziomem życia w krajach Afryki na południe od Sahary; 10.10 • Wykazuje na przyczyny i skutki zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw afrykańskich; 10.10 • Proponuje różne sposoby złagodzenia problemu niedożywienia ludności, chorób i konfliktów zbrojnych Afryki; 10.10 • Zna termin „Globalne Południe”, „Fair Trade”; <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy poszanowania innych narodów, ich systemów wartości, kultury i sposobów życia.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy związane z edukacją globalną.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy dialogu, umiejętność słuchania innych i rozumienia ich poglądów.</i> ➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca z wykresami, mapami i danymi statystycznymi - analiza wybranych mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i warunków życia mieszkańców Afryki. ➤ Ćwiczenia techniczne z mapami konturowymi Afryki. ➤ Elektroniczne port folio - „Miejsca o najwyższych walorach turystycznych w Afryce”. 	
--	--	--	--

	<p>ludność, urbanizacja oraz gospodarka wybranych państw w Afryce (Egipt i Republika Południowej Afryki).</p>	<p><i>komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
<p>Dział: Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Ameryka. Odniesienie do treści podstawy programowej: 10.11, 10.12, 10.13, 1.2, 1.7, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację – 5</p>				
10.	<p>Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek - przyroda - gospodarka. Ameryka Północna i Południowa:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Położenie, ukształtowanie powierzchni Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Typy klimatów i roślinność Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Wody powierzchniowe Ameryki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omawia środowisko przyrodnicze kontynentów na podstawie map tematycznych; 1.2 • Wyróżnia główne cechy i przyczyny zróżnicowania kulturowego i etnicznego Ameryki Północnej i Południowej; 10.11 • Przedstawia wybrane skutki różnorodności kulturowej ludności Ameryki Północnej i Południowej; 10.11 • Identyfikuje konflikt interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii, a jej gospodarczym wykorzystaniem; 10.12 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych, geologicznych, klimatycznych Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Porównywanie klimatogramów dla wybranych stacji meteorologicznych położonych w Ameryce Północnej i Południowej. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym – wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Analizowanie mapy gęstości zaludnienia w Ameryce Północnej i Południowej. ➤ Rozmowa kierowana na temat przyczyn i skutków nierównomiernego rozmieszczenia ludności. ➤ Praca z wykresami, danymi statystycznymi – analiza i prognozy zmian liczby ludności. ➤ Praca z mapą, podręcznikiem i danymi statystycznymi – zróżnicowanie rasowe, religijne i językowe ludności Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Wybrane artykuły podróżników po Ameryce Północnej i Południowej. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer

<p>Północnej i Południowej.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozmieszczenie, cechy i przyczyny zróżnicowania kulturowego i etnicznego ludności Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Urbanizacja (miasta-giganty). ➤ Zróżnicowanie poziomu gospodarczego państw Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Warunki naturalne Stanów Zjednoczonych. ➤ Ludność i urbanizacja Stanów Zjednoczonych. ➤ Regiony gospodarcze Stanów Zjednoczonych. ➤ Rola Stanów Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • Wyjaśnia przyrodnicze znaczenie Amazonii, poprawnie posługuje się terminem „usługi ekosystemowe”; 10.12 • Określa cechy rozwoju i problemy wielkich miast w Brazylii; 10.12 • Wskazuje na mapie wielkie miasta Bazylii; • Analizuje skutki rozwoju miast dla człowieka i środowiska przyrodniczego; 10.13 • Wykazuje związki między gospodarką, a warunkami środowiska przyrodniczego w najważniejszych regionach gospodarczych Stanów Zjednoczonych; • Określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej; 10.13 ➤ Kształtuje w sobie postawy poszanowania innych narodów, ich systemów wartości, kultury i sposobów życia. ➤ Kształtuje w sobie postawy związane z edukacją globalną. ➤ Rozwija dociekliwość poznawczą. ➤ Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego 	<p>Północnej i Południowej i jego skutki.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Dyskusja na temat przyczyn i konsekwencji dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Ćwiczenia z wykorzystaniem wykresów, map i danych statystycznymi - analiza wybranych mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw Ameryki (Brazylii i USA). ➤ Analizowanie wykresów, danych statystycznych oraz map gospodarczych Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Ćwiczenia z mapami konturowymi Ameryki Północnej i Południowej. ➤ Rozmowa kierowana na temat ekologicznych skutków wylesiania Amazonii. ➤ Elektroniczne port folio – „Miejsca o najwyższych walorach turystycznych w Ameryce Północnej i Południowej”. ➤ Wykorzystanie technologii geoinformacyjnych: www.edu.gis.pl 	<p>z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • www.edu.gis.pl
--	--	---	---

	<p>w gospodarce światowej.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Warunki naturalne Brazylii. ➤ Ludność i urbanizacja Brazylii. ➤ Cechy rozwoju i problemy wielkich miast Brazylii. ➤ Gospodarcze wykorzystanie Amazonii - konflikt interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii, a jej gospodarczym wykorzystaniem. 	<p><i>komunikowania się.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
<p>Dział: Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Antarktyda i Arktyka. Odniesienie do treści podstawy programowej: 10.15, 1.5, 1.7, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 3</p>				
11.	<p>Relacje: człowiek - przyroda - gospodarka. Antarktyda i Arktyka:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Położenie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedstawia cechy położenia i środowiska geograficznego Antarktyki i Arktyki na podstawie map tematycznych i zdjęć satelitarnych; 10.15, 1.4, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych, geologicznych, klimatycznych obszarów okołobiegunowych. ➤ Porównywanie klimatogramów dla stacji położonych w Arktyce i Antarktyce. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych.

	<p>i środowisko geograficzne Antarktyki.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Położenie i środowisko geograficzne Arktyki. ➤ Zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych. 	<p>1.5</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podaje główne cechy i przyczyny zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych; 10.15, • Wyjaśnia konieczność ochrony zasobów przyrodniczych obszarów okołobiegunowych; 10.15 • Opisuje wpływ badań naukowych na poznanie obszarów okołobiegunowych, docenia wkład Polaków w badania obszaru; 10.15 • Przedstawia wzrost znaczenia na arenie gospodarczej i politycznej obszarów okołobiegunowych; 1.5, 1.8 <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawę odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze.</i> ➤ <i>Kształtuje postawy odpowiedzialności za przyszły stan środowiska przyrodniczego w skali globalnej.</i> 	<p>geograficznym – wyjaśnianie znaczenia terminów tematycznych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ćwiczenia z wykorzystaniem mapy konturowej Arktyki i Antarktyki. ➤ Elektroniczne port folio – „Zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych związane z ociepleniem się klimatu”. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Wybrane artykuły podróżników o Antarktydzie i Arktyce. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym: <ul style="list-style-type: none"> • www.climatekids.nasa.gov/ClimateMachine
<p>Dział: Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Australia i Oceania.</p> <p>Odniesienie do treści podstawy programowej: 10.14, 1.7, 1.8, 2.2</p> <p>Proponowana liczba godzin na realizację - 2</p>				
12.	Relacje: człowiek - przyroda -	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omawia na podstawie map 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych, geologicznych, klimatycznych Australii. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne,

	<p>gospodarka. Australia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Środowisko przyrodnicze Australii i Oceanii. ➤ Pojęcie endemitów i gatunków reliktowych. ➤ Wody artezyjskie – wykorzystanie. ➤ Ludność i urbanizacja Australii. ➤ Gospodarka Australii. 	<p>tematycznych cechy środowiska przyrodniczego Australii i Oceanii (m.in. endemity Australii, studnia i basen artezyjski, strefy klimatyczno-roślinne); 10.14</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedstawia, na podstawie map tematycznych, główne cechy gospodarki Australii na tle warunków środowiska przyrodniczego; 1,7, 1.8, • Wskazuje związek między rozmieszczeniem ludności a warunkami przyrodniczymi Australii; • Oblicza różnice czasowe między miastami Polski i Australii; 2.2 <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy poszanowania innych narodów, ich systemów wartości, kultury i sposobów życia.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy związane z edukacją globalną.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Porównywanie klimatogramów dla stacji położonych w Australii. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym – wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Analizowanie mapy gęstości zaludnienia w Australii. ➤ Praca z mapą, podręcznikiem i danymi statystycznymi – przyczyny i skutki zróżnicowania ludności Australii. ➤ Analizowanie schematu niecki artezyjskiej (geneza). ➤ Analizowanie wykresów, danych statystycznych oraz map gospodarczych Australii. ➤ Ćwiczenia z wykorzystaniem mapy konturowej Australii. ➤ Elektroniczne port folio: „Osobliwości przyrodnicze i antropogeniczne Australii”. 	<p>słowniki geograficzne.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Wybrane artykuły podróżników o Australii. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym.
	<p>Dział: Wybrane regiony świata Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Azja. Odniesienie do treści podstawy programowej: 10.1, 10.2, 10.3, 10.4, 10.5, 10.6, 10.7, 1.7, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 8</p>			
13.	<p>Relacje: człowiek - przyroda - gospodarka.</p>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje, na podstawie map tematycznych, że kontynent Azji 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych, geologicznych, klimatycznych Azji. ➤ Analizowanie i porównywanie 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki

<p>Azja:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Środowisko przyrodnicze Azji. ➤ Zmiany liczby ludności Azji. ➤ Rozmieszczenie ludności Azji - najstarsze cywilizacje azjatyckie. ➤ Urbanizacja i wielkie miasta Azji. ➤ Zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego krajów azjatyckich. ➤ Warunki rozwoju rolnictwa w Azji. ➤ Zróżnicowanie przemysłowienia w Azji. ➤ Ludność i urbanizacja w Chinach. ➤ Kierunki rozwoju gospodarczego Chin. ➤ Znaczenie Chin 	<p>jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów; 10.1, 1.2, 1.5, 1.8.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wskazuje na mapie obszary, na których kształtowały się najstarsze azjatyckie cywilizacje; 10.2, 1.2.1.4.1.5. • Przedstawia, na podstawie map tematycznych, warunki przyrodnicze obszarów, na których kształtowały się najstarsze azjatyckie cywilizacje. Rozumie rolę zmian klimatycznych oraz wpływu człowieka w Holocenie na rozwój i upadek cywilizacji; 10.2, 1.2, 1.4, 1.5, 1.8. • Korzysta z map historycznych; • Analizuje rozwój ludnościowy Chin i urbanizację na podstawie wykresów i danych liczbowych; 10.3.1.2.1.5.1.8. • Wyjaśnia, na podstawie map tematycznych, zróżnicowanie rozmieszczenia ludności na obszarze Chin; 10.3, 1.2, 1.4.1.7 • Podaje kierunki rozwoju gospodarczego Chin oraz wskazuje zmiany znaczenia Chin w gospodarce światowej; 10.3, 1.2, 1.5, 1.8. 	<p>klimatogramów dla stacji położonych w Azji.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie mapy gęstości zaludnienia w Azji. ➤ Rozmowa kierowana na temat skutków nierównomiernego rozmieszczenia ludności. ➤ Elektroniczne port folio - „Najstarsze azjatyckie cywilizacje” - podkreślić rolę wody w powstawaniu i upadku tych cywilizacji ➤ Praca z wykresami, danymi statystycznymi – analiza zmian liczby ludności i prognozy jej zmian. ➤ Praca z mapą, podręcznikiem i danymi statystycznymi - zróżnicowanie rasowe, religijne i językowe ludności Azji i jego skutki. ➤ Wykorzystanie aktywnej metody nauczania na temat przyczyn i konsekwencji dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw Azji. ➤ Praca z wykresami, mapami i danymi statystycznymi - analiza wybranych mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw Azji. ➤ Analizowanie wykresów, danych statystycznych oraz map gospodarczych Azji. ➤ Pogadanka na temat konfliktów i zjawisk ekstremalnych w Azji w oparciu o aktualne artykuły prasowe, medialne*. 	<p>geograficzne.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Wybrane artykuły podróżników o Azji. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym: <ul style="list-style-type: none"> • www.abc.net.au/new/specialis/japan-quake2011 <p>„Trzęsienia ziemi w Japonii”</p> <p>*P2 - „Żywioty w ujęciu psychologicznym”</p>
---	---	---	--

	<p>w gospodarce światowej.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ludność i urbanizacja Indii. ➤ Indie - związek pomiędzy uprawą ryżu i "kulturą ryżu" oraz cechami klimatu monsunowego. ➤ Indie - kraj kontrastów społeczno-gospodarczych. ➤ Ludność i urbanizacja Japonii. ➤ Wpływ czynników społeczno-kulturowych na gospodarkę Japonii. ➤ Cechy kulturowe krajów Bliskiego Wschodu. ➤ Zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie. ➤ Kierunki i poziom rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje znaczenie czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii na tle niekorzystnych cech środowiska przyrodniczego*;10.4, 1.2, 1.5, 1.8. • Uzasadnia nowoczesność gospodarki Japonii na przykładzie wybranych gałęzi gospodarki; 10.4 • Dostrzega powiązania pomiędzy warunkami przyrodniczymi, a rozwojem społeczno-gospodarczym Japonii; 10.4 • Wskazuje na mapie wielkie Japońskie aglomeracje; 10.5, 1.7 • Wykazuje związek pomiędzy rytmem upraw i „kulturą ryżu”, a cechami klimatu monsunowego w Azji Południowo-Wschodniej; 10.5 • Wskazuje na mapie zasięg i odczytuje z wykresów klimatycznych cechy klimatu monsunowego; 10.5, 1.7, 1.2, 1.4. • Opisuje kontrasty społeczne i gospodarcze w Indiach; 10.6, 1.2, 1.5 • Wyjaśnia przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ćwiczenia techniczne z wykorzystaniem mapy konturowej Azji. ➤ Elektroniczne port folio - „Kontrasty fizycznogeograficzne Azji” lub „Przyczyny i skutki konfliktów w Azji”. 	
--	--	--	---	--

	<p>gospodarczego krajów Bliskiego Wschodu.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Konflikty zbrojne na Bliskim Wschodzie. ➤ Rola wody w konfliktach blisko-wschodnich; 	<p>gwałtownego rozwoju nowoczesnych technologii w Indiach; 10.6, 1.2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej, kierunków i poziomu rozwoju gospodarczego na podstawie map i informacji ze stron www; 10.7, 1.2, 1.5, 1.8. • Wyjaśnia znaczenie terminów: azjatyckie tygrysy, OPEC; • Przedstawia zróżnicowanie narodowościowe i religijne ludności regionu Bliskiego Wschodu; 10.7 • Wyjaśnia przyczyny i wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie; 1.7, 1.2, 1.5, 1.8. • Projektuje i opisuje wycieczkę po wybranym regionie Azji; 1.9, 10.1, 10.3. • Wykazuje postawę poszanowania dla innych narodów, religii i kultur; 10.1 - 10.7 • Reprezentuje krytyczną postawę wobec wojny, zna podstawowe międzynarodowe zasady prawa humanitarnego; 10.7 <p>➤ <i>Kształtuje w sobie postawy</i></p>		
--	--	---	--	--

		<p><i>poszanowania innych narodów, ich systemów wartości, kultury i sposobów życia.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy związane z edukacją globalną.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy dialogu oraz umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności godzenia dobra i wolności własnej z dobrem i wolnością innych oraz umacniania odpowiedzialności za siebie w powiązaniu z odpowiedzialnością za innych*.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
	<p>Dział: Regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Europa. Odniesienie do treści podstawy programowej; 9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.5, 9.7, 9.8, 9.9, 9.10, 1.2, 1.5, 1.6, 1.7, 1.8, 1.9 Proponowana liczba godzin na realizację – 10</p>			
15.	Relacje: człowiek - przyroda - gospodarka. Europa:	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Określa położenie Europy i główne cechy środowiska przyrodniczego na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych, geologicznych, klimatycznych Europy. ➤ Porównywanie klimatogramów dla stacji położonych w Europie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki geograficzne.

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Cechy środowiska przyrodniczego Europy. ➤ Obiekty przyrodnicze Europy na mapie. ➤ Podział polityczny Europy. ➤ Zróżnicowanie religijne, językowe i narodowościowe ludności Europy; przyczyny i konsekwencje tego zróżnicowania. ➤ Rozmieszczenie ludności Europy. ➤ Zmiany liczby ludności Europy. ➤ Wskaźnik urbanizacji w wybranych krajach Europy i największe miasta Europy. ➤ Zróżnicowanie rozwoju 	<p>mapy ogólnogeograficznej i map tematycznych; 9.2, 1.2, 1.5, 1.6, 1.8</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wskazuje na mapie główne obiekty przyrodnicze Europy (pasma górskie, wyżyny, niziny, rzeki) • Wykazuje się znajomością podziału politycznego Europy; 9.1, 1.5, 1.7 • Wskazuje na mapie państwa Europy; • Omawia zmiany, jakie zaszły na mapie Europy po 1989 r.; 9.1. 1.2, 1.5. • Opisuje, na podstawie map tematycznych, zróżnicowanie regionalne, kulturowe, narodowościowe i etniczne współczesnej Europy; 9.3, 1.2, 1.5 • Wymienia i uzasadnia najważniejsze przyczyny i konsekwencje zróżnicowania regionalnego, kulturowego, narodowościowego i etnicznego współczesnej Europy; 9.3, 1.2, 1.4. • Analizuje na podstawie danych statystycznych, map i wykresów rozmieszczenie ludności, zmiany liczby ludności w Europie; 9.3, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów *. ➤ Analizowanie mapy gęstości zaludnienia w Europie. ➤ Praca z wykresami, danymi statystycznymi - analiza zmian liczby ludności i prognozy jej zmian. ➤ Praca z mapą, podręcznikiem i danymi statystycznymi - zróżnicowanie regionalne, kulturowe, narodowościowe i etniczne ludności Europy i jego skutki. ➤ Rozmowa kierowana na temat przyczyn i konsekwencji dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw Europy. ➤ Praca z wykresami, mapami i danymi statystycznymi - analiza wybranych mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego państw Europy. ➤ Analizowanie wykresów, danych statystycznych oraz map gospodarczych Europy. • Opracowanie trasy wycieczki po Europie Południowej. • Ćwiczenia z wykorzystaniem map konturowych Europy. • Elektroniczne port folio - „Walory turystyczne wybranego regionu w Europie”. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Wybrane artykuły podrózników o Europie. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. <p>* P4 - „Świat przyrody w językach obcych”</p>
---	---	---	---

	<p>przemysłu i rolnictwa w Europie.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Cechy środowiska przyrodniczego Europy Północnej. ➤ Kierunki rozwoju gospodarczego krajów skandynawskich. ➤ Wpływ gór na cechy środowiska i gospodarkę krajów alpejskich. ➤ Cechy rolnictwa i przemysłu krajów alpejskich. ➤ Związek między rozwojem turystyki, a warunkami przyrodniczymi krajów alpejskich. ➤ Środowisko przyrodnicze Europy Południowej 	<p>1.2, 1.4, 1.5, 1.7</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wskazuje na mapie główne miasta Europy; 9.3, 1.7. • Projektuje i opisuje wycieczkę po Europie; 9.3, 1.9. • Wykazuje, na podstawie map tematycznych, związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego, a głównymi kierunkami rozwoju gospodarki krajów Europy Północnej; 9.4, 1.2, 1.5, 1.8. • Wskazuje na mapie kraje Europy Północnej, Południowej, Wschodniej, Zachodniej i Środkowej; 9.2, 1.7 • Wykazuje i opisuje cechy rolnictwa towarowego na przykładzie rolnictwa Francji; 9.5 • Opisuje związek pomiędzy warunkami przyrodniczymi, a kierunkiem i efektywnością produkcji rolnej na przykładzie Francji; 9.5, 1.2, 1.5, 1.8 • Stosuje prawidłowo terminy gospodarka intensywna i ekstensywna (towarowa), wspólna gospodarka rolna UE; 9.5 • Przedstawia główne cechy położenia, wielkości, układu przestrzennego oraz znaczenie 		
--	---	---	--	--

	<p>(klimat, roślinność śródziemnomorska).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Związki między rozwojem turystyki, a warunkami naturalnymi i dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej ➤ Środowisko przyrodnicze Wielkiej Brytanii i Francji. ➤ Ludność, urbanizacja Wielkiej Brytanii i Francji. ➤ Londyn (Paryż), jako światowa metropolia. ➤ Gospodarka Wielkiej Brytanii i Francji. 	<p>Londynu, jako światowej metropolii; 9.7, 1.8.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prawidłowo stosuje termin - światowa metropolia, podaje pluse i minusy dla mieszkańców i środowiska wynikające z rozwoju metropolii w Europie; 9.7, 1.4 • Posługuje się mapą i planem do wyszukiwania i omawiania metropolii europejskich; 9.7, 1.1, 1.2, 1.3 • Wykazuje wpływ gór na cechy środowiska przyrodniczego oraz gospodarkę krajów alpejskich; 9.8, 1.2, 1.5, 1.8 • Wykazuje związki między rozwojem turystyki w Europie Południowej, a warunkami przyrodniczymi oraz dziedzictwem kultury śródziemnomorskiej na przykładzie Włoch; 9.9, 1.2, 1.5, 1.8 • Wskazuje związek między warunkami przyrodniczymi, a rozwojem turystyki w krajach Europy Południowej; 9.9, 1.4 • Dostrzega znaczenie wpływu dziedzictwa kultury śródziemnomorskiej korzystając ze źródeł informacji 		
--	---	---	--	--

		<p>geograficznej; 9.9</p> <ul style="list-style-type: none"> • Potrafi opracować i zaprezentować opracowaną na podstawie map, przewodników, Internetu trasę wycieczki po Europie lub jej części; 9.10, 1.4, 1.7, 1.8, 1.9 • Wykorzystuje najnowszą technologie informacyjną (np. GIS, Google Maps) do projektowania wycieczki po Europie; 1.9 <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy poszanowania innych narodów, ich systemów wartości, kultury i sposobów życia.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy związane z edukacją globalną.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy dialogu oraz umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.</i> ➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej</i> 		
--	--	--	--	--

		<i>oceny efektów pracy własnej i grupy.</i>		
Klasa II				
	Materiał nauczania	Cele szczegółowe: Kształcenia i wychowania	Procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne/ Uwagi
Dział: Sąsiedzi Polski Odniesienie do treści podstawy programowej: 8.1; 8.2; 8.3; 8.4; 8.5; 9.6; 1.7; 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 9				
16.	Sąsiedzi Polski - zróżnicowanie geograficzne, przemiany: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Środowisko przyrodnicze Niemiec. ➤ Ludność Niemiec. ➤ Przyczyny rozwoju gospodarczego Niemiec. ➤ Kierunki i przyczyny zmian w strukturze przemysłu w Zagłębiu Ruhry. ➤ Środowisko 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze krajów sąsiadujących z Polską (Rosji, Litwy, Białorusi, Ukrainy, Słowacji, Czech oraz Niemiec); 8.1, 1.2, 1.5, 1.8 • Wykazuje zróżnicowanie krajów sąsiadujących z Polską pod względem społecznym i gospodarczym; 8.1, 1.2, 1.4. • Wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju gospodarczego Niemiec; 8.2 • Podaje argumenty świadczące, że Niemcy są krajem wysoko rozwiniętym; 8.2 • Wymienia i opisuje wybrane formy współpracy Polski 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Praca z wykresami, mapami i danymi statystycznymi – analiza wybranych mierników poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego krajów sąsiadujących z Polską. ➤ Analizowanie wykresów, danych statystycznych oraz map gospodarczych krajów sąsiadujących z Polską. ➤ Pogadanka na temat współczesnych przemian społecznych i gospodarczych na Ukrainie. ➤ Elektroniczne port folio - „Główne cechy środowiska przyrodniczego, gospodarki lub formy współpracy z krajem będącym najbliższym sąsiadem regionu, w którym mieszka uczeń”. 	<ul style="list-style-type: none"> • Podręczniki, atlasy geograficzne, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne ➤ Filmy edukacyjne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym

	<p>przyrodnicze Czech i Słowacji.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ludność Czech i Słowacji. ➤ Zagadnienia gospodarcze Czech i Słowacji. ➤ Środowisko przyrodnicze Litwy, Białorusi i Ukrainy. ➤ Ludność Litwy, Białorusi i Ukrainy. Idea Rzeczypospolitej. ➤ Konflikty narodowościowe w obrębie dawnej Rzeczypospolitej. ➤ Pojednanie Polsko-Niemieckie, a pojednanie Polsko-Ukraińskie. Problem przesiedleń i ludobójstwa. ➤ Gospodarka Litwy, Białorusi i Ukrainy. ➤ Współczesne 	<p>z Niemcami; 8.2, 8.5, 1.2, 1.5.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego, gospodarki oraz formy współpracy z krajem będącym najbliższym sąsiadem regionu, w którym uczeń mieszka; 8.2, 8.5 • Przedstawia, na podstawie wskazanych źródeł informacji geograficznej, główne kierunki i przyczyny zmian w strukturze przemysłu wybranego regionu (lub okręgu) przemysłowego w Europie Zachodniej; 9.6, 1.5. • Omawia skutki restrukturyzacji przemysłu dla środowiska przyrodniczego i ludności Niemiec na przykładzie Zagłębia Ruhry; 9.6, 1.5 • Wykazuje na podstawie map na różnicowanie przyrodnicze, narodowościowe, kulturowe i gospodarcze Rosji; 8.4, 1.2, 1.5, 1.8, 9.3 • Charakteryzuje środowisko przyrodnicze Rosji na podstawie map tematycznych; 8.4, 1.5, 1.8 • Omawia różnicowanie narodowościowe, kulturowe i gospodarcze Rosji, korzystając z różnych źródeł; 8.4, 1.4, 1.5, 1.8, 9.3 		<p>i rzutnikiem multimedialnym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • www: google.maps.pl oraz gis-net.pl ➤ Spotkanie z przedstawicielami poznanych krajów. <p>* P4 - „Świat przyrody w językach obcych”</p>
--	---	--	--	--

	<p>przemiany społeczne i gospodarcze na Ukrainie.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Środowisko przyrodnicze Rosji. ➤ Ludność - zróżnicowanie narodowościowe i kulturowe ludności Rosji. ➤ Zróżnicowanie gospodarcze Rosji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Analizuje płaszczyzny współpracy Polski z Rosją; 8.4, 8.5 • Przedstawia współczesne przemiany społeczne i gospodarcze Ukrainy, Litwy i Białorusi; 8.3, 1.5 • Podaje przykłady przemian społecznych i gospodarczych we współczesnej Ukrainie i określa ich wpływ na życie ludności i gospodarkę; 8.3 • Wskazuje na przykładach związki łączące Polskę z Ukrainą, Litwą i Białorusią. 8.3, 9.1, 8.5 • Przedstawia główne cechy środowiska przyrodniczego, gospodarki oraz formy współpracy z krajem będącym najbliższym sąsiadem regionu, w którym uczeń mieszka; 8.1 • Identyfikuje wybrane problemy integracji Polski z Unią Europejską i NATO; 8.5, 1.7, 1.8 • Opisuje znaczenie euroregionów dla współpracy Polski z krajami sąsiadującymi i ich wpływ na poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Polski; 8.5, 1.7, 1.8 		
--	--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy poszanowania innych narodów, ich systemów wartości, kultury i sposobów życia.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy dialogu oraz umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie umiejętność godzenia dobra i wolności własnej z dobrem i wolnością innych oraz umacniania odpowiedzialności za siebie w powiązaniu z odpowiedzialnością za innych.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
<p>Dział: Położenie i środowisko przyrodnicze Polski. Odniesienie do treści podstawy programowej: 8.1, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4, 4.5, 1.1, 1.2, 1.4, 1.5.1.6, 1.7, 1.8, 2.1, 3.1, 3.2 Proponowana liczba godzin na realizację - 13</p>				
17.	<p>Położenie i środowisko przyrodnicze Polski:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Położenie Polski na świecie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Charakteryzuje, na podstawie map różnej treści, położenie własnego regionu w Polsce oraz położenie Polski na świecie; 8.1, 1.2, 1.5 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych, geologicznych, klimatycznych Polski. ➤ Porównywanie klimatogramów dla różnych stacji położonych w Polsce. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, zeszyty ćwiczeń, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map

	<p>i w Europie.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Najważniejsze wydarzenia na obszarze Polski w poszczególnych erach. ➤ Powstawanie gór. ➤ Powstawanie węgla kamiennego ➤ Zlodowacenia na obszarze Polski - przykłady form rzeźby młodo glacialnej. ➤ Cechy ukształtowania powierzchni Polski. ➤ Charakterystyka pasów rzeźby terenu w Polsce. ➤ Występujące głównych typów skał w Polsce - przykłady wykorzystania skał w różnych dziedzinach życia. ➤ Rozmieszczenie surowców 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje, na podstawie mapy hipsometrycznej, położenie Polski w Europie i na świecie; 4.2 • Odczytuje współrzędne geograficzne punktów skrajnych Polski; 4.1, 1,6 • Posługuje się poprawnie terminami: terytorium państwa lądowe, morskie i powietrzne; 4.1 • Charakteryzuje przebieg granic Polski na podstawie map ogólnogeograficznych, zdjęć lotniczych i satelitarnych; 4.1, 1.4, 1.8 • Opisuje podział administracyjny Polski; 4.1, 1.4, 1.8. • Podaje nazwy i wskazuje na mapie Polski województwa oraz ich stolice; 4.1, 1.7 • Wyjaśnia, czym jest trójstopniowy podział administracyjny Polski; 4,1 • Podaje argumenty uzasadniające potrzebę podziału administracyjnego kraju dla jego poprawnego funkcjonowania; 4.1 • Charakteryzuje położenie własnego regionu, określa współrzędne geograficzne miast 	<p>terminów.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca z wykresami i danymi statystycznymi. ➤ Praca ze schematem - porównanie rzeźby terenu podczas postępu lądolodu i po jego zaniku. ➤ Rozpoznawanie skał i surowców mineralnych występujących w Polsce (praca z okazami). ➤ Ćwiczenia techniczne z wykorzystaniem mapy konturowej Polski. ➤ Elektroniczne port folio: „Środowisko przyrodnicze regionu, w którym mieszkam”* ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • skały najbliższej okolicy • wycieczka na odkrywkę kopalni KWB Konin • zajęcia w Powidzkim Parku Krajobrazowym - walory przyrodnicze* 	<p>ściennych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Zestawy foliogramów. ➤ Okazy skał i surowców mineralnych. ➤ Profile glebowe. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne, albumy. ➤ Filmy edukacyjne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. • Strony: gis-net.pl • http://mapy.pomocnik.pl ➤ Zestaw popularnych rud metali, skał
--	--	--	---	--

<p>mineralnych w Polsce - znaczenie gospodarcze surowców mineralnych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Czynniki kształtujące klimat Polski. ➤ Cechy klimatu Polski. ➤ Zasoby wodne w Polsce. ➤ Znaczenie gospodarcze wód powierzchniowych i podziemnych. ➤ Położenie i cechy Morza Bałtyckiego - znaczenie gospodarcze Bałtyku. ➤ Główne typy gleb w Polsce i obszary ich występowania. ➤ Szata roślinna Polski. ➤ Świat zwierząt w Polsce. 	<p>własnego regionu, oblicza odległość od swojej miejscowości do głównych miast Polski; 4.1, 2.1, 1.1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opisuje najważniejsze wydarzenia (obrazy) z przeszłości geologicznej Polski na podstawie tabeli stratygraficznej: powstanie węgla kamiennego, powstawanie gór, zalewy mórz, zlodowacenia; 4.2, 1.8 • Wskazuje zależności pomiędzy wybranymi wydarzeniami geologicznymi, a współczesną rzeźbą Polski; 4.2, 1.7, 1.8 • Opisuje przyczyny powstania złóż węgla**, pokłady soli, wapieni; 4.2 • Wskazuje na mapie obszary występowania w/w surowców; 4.2, 1.8 • Opisuje zasięgi zlodowacenia na obszarze Polski i ich wpływ na współczesną rzeźbę; 4.2, 1.8 • Wymienia i rozpoznaje w terenie formy terenu powstałe w wyniku działalności lądolodu oraz wód polodowcowych;** 4.2 • Charakteryzuje górskie formy polodowcowe; 4.2 		<p>i minerałów.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Pakiet do badania gleby w terenie. ➤ Pakiet do badania wody w terenie. ➤ Mapy batymetryczne jezior gminy Wilczyn. <p>*P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”, *P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn” *P2 - „Żywioty w ujęciu psychologicznym”, *P4 - „Świat przyrody językach obcych”</p>
---	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none">• Wskazuje i charakteryzuje, na podstawie map, pasowość rzeźby obszaru Polski; 4.2, 1.7, 1.8• Opisuje rozmieszczenie i rodzaje skał występujących we własnym regionie i w Polsce; 4.2, 1.8• Wymienia, na podstawie mapy tematycznej, obszary występowania najważniejszych dla kraju surowców mineralnych; 4.3, 1.7, 1.8• Wymienia główne rodzaje surowców mineralnych własnego regionu i określa ich znaczenie gospodarcze; 4.3, 4.5, 1.8• Podaje główne cechy klimatu Polski na podstawie map i wykresów klimatycznych; 4.4, 1.8• Wyjaśnia, na czym polega przejściowość klimatu Polski; 4.4• Omawia cechy klimatu własnego regionu na podstawie danych statystycznych i wykresów; 4.4• Wykazuje związek cech klimatu z czynnikami klimatotwórczymi; 4.4, 3.1, 1.8		
--	--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none">• Wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego, bryzy morskiej, cienia opadowego; 4.4, 3.2, 1.8• Wymienia główne rodzaje zasobów wodnych Polski i własnego regionu, podaje ich znaczenie gospodarcze; 4.5, 1.8• Dostrzega związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem a stosunkami wodnymi Polski; 4.5, 1.7• Wymienia i wskazuje na mapach główne typy genetyczne gleb w Polsce i we własnym regionie; 4.5, 1.8• Dostrzega wpływ zmian wywołanych przez górnictwo odkrywkowe we własnym regionie na zmianę typu gleb tworzonych po rekultywacji**; 4.5, 1.7, 1.8• Opisuje skutki i przyczyny degradacji gleb i sposoby jej zapobiegania; 4.5, 1.4, 1.7• Wyjaśnia zależność między klimatem, a roślinnością i światem zwierzęcym w Polsce; 4.4, 4.5, 1.8• Sprawnie posługuje się mapami zasięgów roślin i zwierząt; 4.5,		
--	--	---	--	--

		<p>1.8</p> <ul style="list-style-type: none">• Opisuje, korzystając z mapy, rozmieszczenie lasów w Polsce i określa ich znaczenie gospodarcze; 4.5, 1.8• Rozpoznaje w terenie rodzaje zasobów naturalnych własnego regionu, opisuje na podstawie mapy ich rozmieszczenie i określa ich znaczenie gospodarcze; 4.5, 1.8 <ul style="list-style-type: none">➤ <i>Rozwija dociekliwość poznawczą.</i>➤ <i>Kształtuje w sobie postawy odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze.</i>➤ <i>Kształtuje w sobie postawę szacunku do przyrody.</i>➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i>➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i>➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i>		
--	--	---	--	--

Dział: Ludność Polski Odniesienie do treści podstawy programowej: 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 8				
18.	Ludność Polski: <ul style="list-style-type: none"> ➤ Liczba ludności i jej zmiany po II wojnie światowej oraz gęstość zaludnienia w Polsce. ➤ Struktura płci i wieku oraz średnia długość trwania życia Polaków. ➤ Czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności Polski. ➤ Migracje: wewnętrzne i zewnętrzne - główne kierunki migracji z Polski i do Polski. ➤ Zmiany struktury zatrudnienia w Polsce - aktualne problemy rynku pracy w Polsce. ➤ Cechy struktury 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • Podaje liczbę ludności i oblicza gęstość zaludnienia Polski; 5.2 • Porównuje dane dotyczące liczby ludności i gęstości zaludnienia Polski na tle województw, państw Europy i świata; 5.1, 5.3, 1.5, 1.8 • Wyjaśnia i poprawnie stosuje podstawowe pojęcia z zakresu demografii: przyrost naturalny, urodzenia i zgony, średnia długość życia; 5.1, 1.8 • Odczytuje z różnych źródeł informacji (m.in. rocznika statystycznego oraz piramidy płci i wieku) dane dotyczące: liczby ludności Polski, urodzeń, zgonów, przyrostu naturalnego, struktury płci, średniej długości życia w Polsce; 5.1, 5.2, 1.5, 1.8 • Odczytuje wielkość i główne kierunki migracji z Polski i do Polski; 5.2 • Charakteryzuje, na podstawie map gęstości zaludnienia, zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map tematycznych Polski: podział administracyjny, gęstość zaludnienia, kierunki migracji). ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Praca z wykresami i danymi statystycznymi - analiza zmian liczby ludności Polski. ➤ Ćwiczenia z wykorzystaniem mapy konturowej Polski. ➤ Elektroniczne port folio na temat: „Problemy demograficzne Polski”. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • wizyta w urzędzie Gminy Wilczyn - przeprowadzenie ankiety i opracowanie danych dotyczących struktury ludności w miejscowości Wilczyn. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, zeszyty ćwiczeń, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Plansze dydaktyczne. ➤ Zestawy foliogramów, encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Filmy edukacyjne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. ➤ Roczniki statystyczne. ➤ Plany miast

	<p>narodowościowej Polski - mniejszości narodowe i grupy etniczne.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Urbanizacja w Polsce. ➤ Skupiska miast w Polsce - aglomeracja i konurbacja. ➤ Rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce - przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce. 	<p>i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice czynnikami przyrodniczymi, historycznymi i ekonomicznymi; 5.3, 5.2, 1.8</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opisuje wpływ ruchów migracyjnych na zmiany liczby ludności w Polsce i we własnym regionie; 5.2, 1.8 • Wymienia i wskazuje na mapie nazwy krajów i miast, gdzie obecnie lokuje się Polonia (Polacy za granicą); 5.2, 1.4, 1.8 • Określa kierunki migracji Polaków i skutki dla gospodarki kraju, regionu; 5.2, 1.4, 1.8 • Uzasadnia przyczyny ujednoczenia narodowościowej Polski; 5.3, 1.8 • Wymienia, charakteryzuje i wskazuje na mapie regiony Polski zamieszkiwane przez mniejszości narodowe i grupy etniczne; 5.3, 1.8 • Wykazuje się tolerancją i poszanowaniem tradycji i kultury własnego i innych regionów i grup społecznych; 5.3, 1.5, 1.8 • Wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i we własnym regionie; 5.4, 5.5, 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zdjęcia satelitarne miast na stronie: <ul style="list-style-type: none"> • http://mapy.pomocnik.com
--	--	---	--	--

		<p>1.4, 1.8</p> <ul style="list-style-type: none">• Podaje główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i we własnym regionie; 5.4, 5.5, 1.4, 1.8• Wymienia przyczyny i skutki bezrobocia na podstawie analizy rynku pracy w Wielkopolsce; 5.5• Analizuje, porównuje, ocenia rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce; 5.6, 1.6, 1.8• Używa ze zrozumieniem terminu „urbanizacja”, „wskaźnik urbanizacji”, „aglomeracja monocentryczna i policentryczna”; 5.8, 1.3• Wymienia i wskazuje na mapie nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce; 5.6, 1.6, 1.8• Znajduje związek między rozwojem miast, a czynnikami przyrodniczymi i ekonomiczno-społecznymi regionu; 5.6, 1.4, 1.8• Analizuje, porównuje, ocenia rozmieszczenie miast i wsi w zamieszkiwanym regionie; 5.6, 1.4, 1.8• Wyjaśnia przyczyny i skutki rozwoju wielkich miast w Polsce		
--	--	---	--	--

		<p>dla człowieka i środowiska przyrodniczego**; 5.6</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Przygotowuje się do życia w społeczności lokalnej oraz państwie (poczucie tożsamości narodowej i patriotyzmu).</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy poszanowania wartości, jakimi są region i kraj oraz ich dziedzictwo kulturowe.</i> ➤ <i>Poszukuje, odkrywa i dąży do osiągnięcia celów życiowych i wartości niezbędnych dla odnalezienia własnego miejsca w świecie na drodze rzetelnej i systematycznej pracy.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy dialogu oraz umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.</i> 		
Klasa III				
	Materiał nauczania	Cele szczegółowe: Kształcenia i wychowania	Procedury osiągnięcia celów	Proponowane środki dydaktyczne/ Uwagi
	<p>Dział: Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski. Rolnictwo Odniesienie do treści podstawy programowej: 6.1, 6.2, 1.2, 1.4, 1.5, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 4</p>			
19.	Wybrane zagadnienia geografii	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Określa cechy struktury użytkowania ziemi, wielkości i 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map tematycznych: rozmieszczenie upraw i chowu zwierząt w Polsce). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, rocznik

<p>gospodarczej Polski.</p> <p>Rolnictwo:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Warunki przyrodnicze i poza przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce. ➤ Struktura użytkowania ziemi w Polsce. ➤ Struktura własnościowa i wielkościowa gospodarstw. ➤ Zróżnicowanie rozmieszczenia wybranych upraw - struktura i wielkość zasiewów w Polsce. ➤ Zróżnicowanie rozmieszczenia chowu bydła i trzody chlewnej - struktura i wielkość 	<p>własności gospodarstw rolnych, zasiewów i hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów, danych liczbowych; 6.1, 6.2, 1.2, 1.8</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opisuje poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce i własnym regionie na podstawie danych statystycznych; 6.1, 1.8. • Analizuje strukturę gospodarstw w gminie Wilczyn, prezentuje dane statystyczne w różnej formie; 6.1, 1.4, 1.5 • Podaje nazwy głównych upraw w Polsce i wskazuje obszary upraw na mapie; 6.1, 6.2, 1.8 • Potrafi skorelować czynniki środowiskowe z kierunkiem upraw pszenicy, ziemniaków i buraków cukrowych; 6.2 • Zna termin i główne założenia wspólnej polityki Rolnej UE; 6.1, 6.2 • Wyjaśnia przyczyny zróżnicowania obszarów chowu bydła i trzody chlewnej w Polsce; 6.2, 6.1, 1.8 • Docenia rolę rolnictwa w rozwoju gospodarczym kraju; 6.2 <p>➤ <i>Przygotowuje się do życia w społeczności lokalnej oraz</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Praca z wykresami i danymi statystycznymi - analiza struktury użytkowania ziemi, struktury wielkościowej i własnościowej gospodarstw rolnych, wielkości pogłowia zwierząt gospodarskich. ➤ Ćwiczenia techniczne z wykorzystaniem map konturowych Polsk. ➤ Analiza map rozmieszczenia i wykorzystania gruntów w gminie Wilczyn. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • kierunki produkcji rolnej gminy Wilczyn; • rośliny uprawne i zwierzęta hodowlane gminy w Powidzkim Parku Krajobrazowym* 	<p>statystyczny, słowniki geograficzne.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Filmy edukacyjne ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym ➤ http://mapy.pomocnik.com ➤ http://www.minrol.gov.pl/pol/ ➤ artykuł źródłowy: http://br.wszia.edu.pl/zeszyty/pdfs/br30_02kulikowski.pdf <p>*P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”,</p>
---	--	---	---

	hodowli w Polsce.	<p><i>państwie (poczucie tożsamości narodowej i patriotyzmu).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Rozwija w sobie przekonania o użyteczności edukacji geograficznej w życiu codziennym oraz kształceniu ustawicznym.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy dialogu, umiejętności słuchania innych i rozumienia ich poglądów.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i odpowiedzialności za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		*P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”
	<p>Dział: Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski. Przemysł Odniesienie do treści podstawy programowej: 6.3, 6.4, 1.2, 1.4, 1.7, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 5</p>			
20.	<p>Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski.</p> <p>Przemysł:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Przemysł - czynniki lokalizacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podaje rodzaje gałęzi przemysłu i analizuje skutki oraz przyczyny prywatyzacji i restrukturyzacji przemysłu w Polsce i we własnym regionie; 6.4 • Wskazuje najlepiej rozwijające się obecnie w Polsce gałęzie produkcji przemysłowej; 6.4 • Na podstawie map tematycznych 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map tematycznych: rozmieszczenie surowców mineralnych, okręgi przemysłowe rozmieszczenie elektrowni w Polsce. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym – wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Praca z wykresami i danymi statystycznymi – analiza danych statystycznych dotyczących wydobycia surowców energetycznych w Polsce oraz 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, rocznik statystyczny, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne.

	<p>zakładów przemysłowych w Polsce.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Okręgi i ośrodki przemysłowe w Polsce. ➤ Górnictwo w Polsce. ➤ Wykorzystanie źródeł energii w Polsce. ➤ Największe elektrownie w Polsce. 	<p>opisuje czynniki lokalizacji przemysłu i wskazuje główne ośrodki przemysłowe w Polsce i we własnym regionie; 6.4, 1.4, 1.8</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opisuje rodzaje źródeł energii w Polsce na podstawie danych statystycznych, map i własnych obserwacji; 6.3, 1.8 • Przedstawia, na podstawie różnych źródeł informacji, wpływ struktury produkcji energii w Polsce na stan środowiska przyrodniczego; 6.3. 1.7 • Obserwuje analizuje i dokumentuje strukturę przemysłu i produkcji energii we własnym regionie na przykładzie PAK KWB KONIN S.A.; 6.3, 6.4, 1.2, 1.8 <p>➤ <i>Kształtuje umiejętność oceny uwarunkowań procesów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych, zachodzących w skali regionalnej i lokalnej oraz różnych skalach czasowych.</i></p> <p>➤ <i>Przygotowuje się do życia w społeczności lokalnej oraz państwie (poczucie tożsamości narodowej i patriotyzmu).</i></p>	<p>bilansu energetycznego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ćwiczenia z wykorzystaniem map konturowych Polski. ➤ Elektroniczne port folio na temat: „Specjalne Strefy Ekonomiczne – zadania i lokalizacja” ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • wizyta w Elektrowni PAK Konin lub innym zakładzie przemysłowym. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Filmy edukacyjne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym: <ul style="list-style-type: none"> • http://www.google.com/intx/pl/enterprise/apps/education/ • artykuły na stronie: http://polskiprzemysl.com.pl/
--	---	--	--	---

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie poszanowanie wartości, jakimi są region i kraj oraz ich dziedzictwo kulturowe.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
<p>Dział: Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski. Usługi Odniesienie do treści podstawy programowej: Proponowana liczba godzin na realizację - 5</p>				
21.	<p>Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski. Usługi:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Usługi – podział i przyczyny szybkiego rozwoju wybranych usług w Polsce. ➤ Zróżnicowanie przestrzenne rozwoju sieci transportowej w Polsce – transport kolejowy, 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wymienia i rozróżnia rodzaje usług; 6.5 ➤ Dokonuje oceny usług, jako gałęzi gospodarki, która charakteryzuje państwa o wysokim rozwoju; 6.5 • Wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i we własnym regionie; 6.5 • Opisuje, na podstawie map, zróżnicowanie i gęstość sieci transportowej w Polsce i regionie; 6.7 • Wykazuje wpływ sieci transportowej na rozwój innych dziedzin działalności gospodarczej; 6.7 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map tematycznych: mapa komunikacji w Polsce, mapa turystyczna Polski - dziedzictwo kulturowe Polski. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Praca z wykresami i danymi statystycznymi - analiza danych dotyczących udziału usług w tworzeniu PKB, udziału poszczególnych rodzajów transportu w przewozach ładunków i towarów, bilansu handlu międzynarodowego w Polsce, ruchu turystycznego w Polsce. ➤ Ćwiczenia techniczne z konturowymi mapami Polski. ➤ Elektroniczne port folio na temat: „Walory turystyczne Polski”. ➤ Zajęcia terenowe: 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, rocznik statystyczny, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Filmy edukacyjne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz

	<p>samochodowy, wodny i lotniczy.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Handel międzynarodowy - struktura towarowa i główni partnerzy Polski. ➤ Turystyka - warunki rozwoju turystyki w Polsce. ➤ Walory turystyczne Polski. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dostrzega różnice i potrafi podać przyczyny zróżnicowania sieci transportowej, korzystając z wiedzy współczesnej i historycznej; 6.7, 1.8 • Opisuje znaczenie transportu przesyłowego, podaje przykłady z własnego regionu (np. Rurociąg „Przyjaźń” w Roztoce); 6.7 • Określa znaczenie terminów: import, eksport, saldo bilansu handlu zagranicznego; 6.5, 6.7 • Wymienia głównych partnerów handlowych Polski i wymienia główne towary eksportowe i importowe Polski; 6.5, 6.7 • Wskazuje na doniosły wpływ rozwoju nowoczesnych gałęzi łączności w dynamicznym rozwoju gospodarczym Polski i regionu; 6.5, 6.7 • Wykazuje na przykładach walory turystyczne Polski; 6.6, 1.3, 1.7, 1.8 • Wykazuje i opisuje na przykładach walory turystyczne własnego regionu (Powidzki Park Krajobrazowy, powiat koniński); 6.6, 1.3, 1.7, 1.8 • Dostrzega potencjał turystyczny własnego regionu; 6.6 	<ul style="list-style-type: none"> • wycieczka terenowa: ocena atrakcyjności turystycznej Gminy Wilczyn*, • wycieczka terenowa: Rurociąg „Przyjaźń” Roztoka. 	<p>łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wykorzystanie stron: <ul style="list-style-type: none"> http://www.msport.gov.pl/article/ekonomiczne-uwarunkowania-rozwoju-uslug-turystycznych-w-polsce; http://ibrkk.pl/id/164/Us%C5%82ugi_w_Polsce ➤ Wykorzystanie tekstu źródłowego z publikacji: <ul style="list-style-type: none"> https://d1dmfej9n5lgh.cloudfront.net/msport/article_attachments/attachments/40401/original/Ekonomiczne_uwarunkowania_rozwoku_us%C5%82ug_turystycznych_w_Polsce.pdf?1361782273 http://www.zzp.geogr.uni.wroc.pl/Grafika/spis_tresci_rozpra
--	--	--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje i lokalizuje na mapie obiekty znajdujące się na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO; 6.6, 1.5, 1.7, 1.8 • Wymienia przykłady sylwetek udziału Polaków, którzy odegrali istotną rolę w rozwoju światowej kultury i nauki**; 6.6 ➤ <i>Przygotowuje się do życia w społeczności lokalnej oraz państwie (poczucie tożsamości narodowej i patriotyzmu).</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności poszanowania wartości, jakimi są region i kraj oraz ich dziedzictwo kulturowe.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze i społeczno-kulturowe.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie szacunek do przyrody.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności oceny uwarunkowań procesów przyrodniczych i społeczno-gospodarczych, zachodzących w skali regionalnej i lokalnej oraz różnych skalach czasowych.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy</i> 		<p>wy_11.pdf</p> <p>*P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”, *P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”</p>
--	--	--	--	--

		<p><i>w zespole i wspólnego komunikowania się.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
<p>Dział: Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski. Ochrona środowiska przyrodniczego w Polsce Odniesienie do treści podstawy programowej: 6.3, 6.8, 1.8 Proponowana liczba godzin na realizację - 4</p>				
22.	<p>Wybrane zagadnienia geografii gospodarczej Polski. Ochrona środowiska przyrodniczego w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego. ➤ Wpływ struktury wykorzystania źródeł energii w Polsce na stan środowiska przyrodniczego. ➤ Skutki zanieczyszczenia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego w Polsce; 6.8 • Wymienia źródła zanieczyszczeń środowiska; 6.8, 6.3 • Podaje przyczyny i skutki globalnych zjawisk zagrażających środowisku (kwaśne deszcze, dziura ozonowa, smog, efekt cieplarniany); 6.8, 6.3 • Wymienia i lokalizuje na mapie formy ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce; 6.8, 1.8 • Lokalizuje i opisuje formy ochrony przyrody na terenie Powidzkiego Parku Krajobrazowego, Wielkopolski; 6.8, 1.8 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map tematycznych: zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego Polski, parki narodowe w Polsce, rezerwy biosfery. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Praca z wykresami i danymi statystycznymi – analiza danych dotyczących wielkości emisji zanieczyszczeń atmosferycznych, produkcji odpadów w Polsce. ➤ Ćwiczenia techniczne z konturowymi mapami Polski. ➤ Elektroniczne port folio na temat: „Ochrona przyrody w Polsce”. ➤ Zajęcia terenowe: <ul style="list-style-type: none"> • wycieczka na składowisko odpadów lub do oczyszczalni ścieków (np. w Kleczewie, Wilczynie), 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, rocznik statystyczny, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Filmy edukacyjne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym

	<p>środowiska przyrodniczego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Formy ochrony środowiska przyrodniczego. ➤ Parki narodowe i rezerваты biosfery w Polsce. ➤ Działania na rzecz ochrony przyrody we własnym regionie. 	<ul style="list-style-type: none"> • Proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego we własnym regionie; 6.8 <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje w sobie postawy odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie szacunek do przyrody.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie świadomość o potrzebie współpracy w zakresie zwalczania zagrożeń środowiska przyrodniczego.</i> ➤ <i>Rozwija przekonania o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski, a także podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego.</i> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • wizyta w Wojewódzkim Inspektoracie Ochrony Środowiska – Delegatura w Koninie, • warsztaty na terenie ścieżki przyrodniczej „Mrówki”* 	<p>i rzutnikiem multimedialnym.</p> <p>*P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”,</p> <p>*P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”</p>
--	---	---	---	---

Dział: Regiony geograficzne Polski. Odniesienie do treści podstawy programowej: 7.1, 7.2, 7.3, 7.4, 7.5, 7.6, 1.2, 1.4, 1.7, 1.8, 1.9, 4.5 Proponowana liczba godzin na realizację - 6				
23.	Regiony geograficzne Polski: ➤ Środowisko przyrodnicze oraz najważniejsze cechy gospodarki regionów geograficznych Polski: • Pobrzeża, • Pojezierza, • Niziny Środkowopolskie, • Wyżyny Polskie, • Kotliny Podkarpackie, • Pogórze Karpackie i Beskidy, • Tatry i Obniżenie Orawsko-Podhalańskie, • Sudety i Przedgórze Sudeckie, • Morze Bałtyckie, ➤ Mój region - moja mała ojczyzna.	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • Wskazuje na mapie główne regiony geograficzne Polski; 7.1, 1.7, 1.8 • Charakteryzuje, na podstawie map tematycznych, środowisko przyrodnicze głównych regionów geograficznych Polski; 7.1, 7.2, 1.2, 1.8, 1.7. • Charakteryzuje, na podstawie map tematycznych, środowisko przyrodnicze własnego regionu (również na podstawie obserwacji terenowych)*; 7.1, 7.2, 1.2, 1.7, 1.8 • Opisuje, na podstawie map tematycznych, najważniejsze cechy gospodarki regionów geograficznych Polski; 7.3, 1.7, 1.8 • Wyjaśnia cechy gospodarki regionów geograficznych Polski i ich związek z warunkami przyrodniczymi; 7.3, 1.7, 1.8 • Dokonuje oceny warunków przyrodniczych regionów geograficznych Polski dla rozwoju rolnictwa, przemysłu 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Analizowanie map ogólnogeograficznych i tematycznych. ➤ Praca z podręcznikiem i słownikiem geograficznym - wyjaśnianie znaczenia terminów. ➤ Praca z wykresami i danymi statystycznymi ➤ Ćwiczenia techniczne z konturowymi mapami Polski. ➤ Prezentacja multimedialna wybranego regionu geograficznego Polski. ➤ Dyskusja na temat najciekawszych, pod względem turystycznym, miejsc w Polsce. ➤ Gra dydaktyczna - sprawdzanie znajomości mapy Polski. ➤ Zajęcia terenowe - środowisko przyrodniczego i społeczno-gospodarcze regionu, w którym mieszka uczeń*. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podręczniki, atlasy geograficzne, rocznik statystyczny, słowniki geograficzne. ➤ Zestawy map ściennych. ➤ Encyklopedie, czasopisma geograficzne. ➤ Filmy edukacyjne. ➤ Tablica interaktywna - programy edukacyjne lub komputer z programami edukacyjnymi oraz łączem internetowym i rzutnikiem multimedialnym. <p>*P1 - „Zaplanuj swoją przestrzeń”, *P2 - „Żywioty w ujęciu psychologi-</p>

		<p>i usług; 7.3, 1.7, 1.8</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przedstawia, np. w formie prezentacji multimedialnej, walory turystyczne wybranego regionu geograficznego ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych; 7.4, 1.4, 1.9 • Projektuje i opisuje, na podstawie map turystycznych, tematycznych, ogólnogeograficznych i własnych obserwacji terenowych, podróży wzdłuż wybranej trasy we własnym regionie uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe*; 7.5, 1.8, 1.9 • Przedstawia główne cechy położenia oraz środowiska przyrodniczego Morza Bałtyckiego; 4.5, 1.8 • Wykazuje znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego oraz przyczyny degradacji jego wód; 7.6 <p>➤ <i>Rozwijanie przekonania o potrzebie uczestnictwa w rozwoju własnego regionu i Polski, a także podejmowania działań na rzecz zachowania ich dziedzictwa przyrodniczego, społeczno-gospodarczego oraz</i></p>		<p>czynym” *P3 - „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”, *P4 - „Świat przyrody w językach obcych”</p>
--	--	--	--	--

		<p><i>kulturowego.</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Kształtuje umiejętności komunikowania się, współpracy w zespole i wspólnego komunikowania się.</i> ➤ <i>Kształtuje w sobie odpowiedzialność za efekty pracy zespołu.</i> ➤ <i>Nabywa umiejętności krytycznej oceny efektów pracy własnej i grupy.</i> 		
24.	Podsumowania, kontrole oraz poszerzenie wiadomości i umiejętności ucznia.	<p>13 godzin – proponujemy wykorzystać na:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ utrwalenie nabytej wiedzy uczniów; ➤ realizację tematów zgodnie z zainteresowaniem uczniów (rozwijających zainteresowania poznawcze, wspierające rozwój samodzielności i odpowiedzialności uczniów za otaczające ich środowisko geograficzne: region, kraj i świat); ➤ realizację zajęć terenowych (warsztatów terenowych) z wykorzystaniem aktywnych metod nauczania np. obserwacji bezpośredniej, eksperymentu czy doświadczenia; ➤ realizację zagadnień w ramach proponowanych interdyscyplinarnych projektów edukacyjnych: „Zaplanuj swoją przestrzeń”, „Żywioty w ujęciu psychologicznym”, „Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”, „Świat przyrody w językach obcych”. 		

4. Procedury osiągnięcia celów edukacyjnych kształcenia i wychowania-opis założonych osiągnięć

Dbłość o przyrost wiedzy, korzystanie z wiedzy i umiejętności wcześniej nabytych powinna być podstawą do osiągnięcia zamierzonych celów. Cele kształcenia zostały sformułowane poprzez uszczegółowienie ogólnych celów kształcenia, celów wychowania i treści nauczania zapisanych w podstawie programowej.

Prezentowany program dostosowany jest do konkretnej grupy uczniów i nauczycieli, dlatego też wszystkie czynności prowadzące do osiągnięcia określonych celów (procedury) powinny stanowić kluczowy element pracy dydaktycznej nauczyciela geografii.

Procedury osiągnięcia celów uwzględniają metody i formy pracy, które umożliwią osiągnięcie założonych celów, a zarazem będą wartościowe wychowawczo. Przewidziano zróżnicowane formy pracy, uwzględniające pracę z uczniem ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi a także uczniem zdolnym. Formy pracy powinny angażować różne zmysły i wykorzystywać różne rodzaje inteligencji uczniów i uczennic.

Pracując z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach) należy pamiętać, aby w pracy z:

1. Uczniem dyslektycznym:

- wprowadzać w nauczaniu metody i techniki aktywizujące, używać wielu pomocy dydaktycznych, urozmaicać proces nauczania,
- kontrolować stopień zrozumienia samodzielnie przeczytanych przez ucznia poleceń,
- uwzględniać trudności z zapamiętywaniem nazw geograficznych,
- brać pod uwagę wydłużony czas pracy ucznia (na kartkówkach, czy sprawdzianach),
- uwzględniać złą orientację w czasie i przestrzeni (wskazywanie kierunków, obliczanie czasu, zamiana skali, obliczanie wysokości górowania Słońca, określanie położenia geograficznego, porządkowanie wydarzeń itp.), uwzględniać trudności z czytaniem i rysowaniem map,
- brać pod uwagę trudności z tworzeniem schematów i rysunków,
- pomagać podczas wypowiedzi ustnych poprzez naprowadzanie i nie uwzględniać tej pomocy przy ocenie, częściej oceniać prace domowe,
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe, ułatwiające zapamiętywanie,
- nie oceniać błędów w tekście, tylko jego zawartość i poprawność merytoryczną,
- sprawdzając wiadomości, stosować testy wyboru, zdania niedokończone, teksty z lukami -pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania,
- unikać odpytywania przy całej klasie,
- stworzyć warunki umożliwiające uczniowi uzyskanie sukcesu dydaktycznego.

2. Uczniem z dysgrafią, dysortografią, dyskalkulią:

- nie oceniać błędów w tekście, tylko jego zawartość i poprawność merytoryczną,
- stosować podczas sprawdzianów pisemnych testy wyboru, zdania niedokończone, teksty z lukami – pozwoli to uczniowi skoncentrować się na kontrolowanej tematyce, a nie na poprawności pisania,
- preferować wypowiedzi ustne,

- zróżnicować formy sprawdzania wiadomości i umiejętności tak, by ograniczyć ocenianie na podstawie pisemnych odpowiedzi ucznia,
- podczas uczenia stosować techniki skojarzeniowe, ułatwiające zapamiętywanie,
- nie krytykować, raczej stwarzać warunki umożliwiające odniesienie sukcesu.

3. Uczeń niedostępujący:

- posadzić ucznia w pierwszej ławce,
- mówić spokojnie, niezbyt głośno i szybko,
- podczas zadawania pytania patrzeć na twarz ucznia, powtarzać polecenia,
- zapisywać na tablicy lub kartce ważniejsze i trudniejsze informacje,
- oceniać głównie prace pisemne,
- zachęcać do aktywnego udziału w lekcji.

4. Uczniem niedowidzącym:

- zapewnić miejsce w pierwszej ławce, w dobrze oświetlonym miejscu,
- wyeliminować odbłaski świetlne,
- nie oceniać graficznej strony prac,
- umożliwić swobodne podchodzenie do tablicy,
- wydłużyć czas na wykonanie prac pisemnych, pracę oceniać jakościowo, a nie ilościowo,
- preferować odpowiedzi ustne,
- każdy materiał analityczny (tabele, wykresy) przygotowywać w odpowiednio dużym formacie,
- mapy do analiz przygotowywać w tej samej skali – odpowiednio duże,
- zadbać o kontrastowe tło i odpowiednią wielkość czcionki materiałów dydaktycznych do analizy.

5. Uczniem z ADHD i zespołem Aspergera:

- zorganizować pracę w grupach tak, aby była krótka, ale dynamiczna,
- formułować polecenia jasno i krótko,
- stawiać jasne, jednoznaczne i konkretne pytania,
- upewnić się, czy uczeń słucha i wie, co ma robić,
- stosować metody-techniki aktywizujące (np. mapy mentalne, burzę mózgów),
- chwalić, ale też konsekwentnie wymagać,
- ograniczyć do niezbędnych ilość przedmiotów znajdujących się w miejscu pracy ucznia,
- w wypadku zespołu Aspergera nie wskazana jest zmiana miejsca ucznia w klasie, dlatego należy ograniczyć do minimum zmiany w otoczeniu lub przygotować ucznia na ewentualne zmiany i stosować wizualizacje pojęć abstrakcyjnych.

6. Uczniem zdolnym:

- proponować pracę metodą projektu edukacyjnego czy WebQuestu,
- angażować w przygotowanie i przeprowadzanie debat, czy szkolnych sesji naukowych,
- przeznaczyć część godzin na zajęcia poszerzające wiedzę ucznia,
- zachęcać do udziału w konkursach i olimpiadach,
- wyznaczać dodatkowe zadania do wykonania, zgodne z uzdolnieniami ucznia,
- proponować dodatkową literaturę (np. czasopisma specjalistyczne).

Właściwie dobrane metody, formy pracy i środki dydaktyczne ukierunkują działania poznawcze i doprowadzą do coraz większych osiągnięć szkolnych.

W opisie różnorodnych propozycji metod i form pracy z uczniem warto skorzystać z szerokiej na obecnym rynku literatury metodologicznej (Dzierzgowska 2005, Dylikowa 1990, Berne 1984).

Szczególnie wskazane jest w programie „*ZIEMIA BLISKA I DALEKA – NA TWÓRCZEGO UCZNIĄ CZEKA*”, aby założone cele zostały osiągnięte poprzez w miarę możliwości samodzielne dochodzenie ucznia do wiedzy, przygotowując go jednocześnie do dalszej edukacji.

Nauczyciel, który będzie wdrażał niniejszy program powinien:

- ✓ Być organizatorem procesu kształcenia swoich uczniów;
- ✓ Doskonale znać „Podstawę programową kształcenia ogólnego, tom 5”;
- ✓ Opracować swój własny rozkład materiału, który umożliwi mu pełną realizację programu przy jednoczesnym uwzględnieniu możliwości i zainteresowań uczniów z Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wilczynie;
- ✓ Czuwać nad podejmowanymi aktywnościami edukacyjnymi uczniów;
- ✓ Zachęcać ich do korzystania w zdobywaniu wiedzy geograficznej z różnych źródeł informacji w szczególności z najnowszych technik informacyjnych i komunikacyjnych;
- ✓ Wyszukiwać kontekstów użyteczności (wykorzystania w praktyce) prezentowanej wiedzy geograficznej i powiązań (przykładów) z najbliższej okolicy (np. znajomość układu warstw wodonośnych a budowa studni, analiza ukształtowania terenu a budownictwo);
- ✓ Kształtować pozytywne społecznie postawy ucznia, w szczególności tolerancję, patriotyzm, odpowiedzialność za stan środowiska przyrodniczego;
- ✓ Jak najczęściej analizować z uczniami mapy, korzystać z informacji dostępnych na stronach WWW, w tym symulacji procesów geograficznych, obserwacji bezpośrednich w terenie;
- ✓ Wiązać wiedzę geograficzną z innymi dziedzinami wiedzy;
- ✓ Stosować metody aktywizujące, pracę w grupach a także dyskusje, debaty, metaplan czy drzewo decyzyjne lub analizę SWOT;
- ✓ Stosować metodę studium przypadku, czy dramę, jako niestereotypowe utrwalenie wiedzy;
- ✓ W czasie zajęć kształtować umiejętności ponadprzedmiotowe;
- ✓ Uczyć uczniów sporządzania map mentalnych, jako osobistych notatek z lekcji;
- ✓ Stosować gry dydaktyczne, zachęcające uczniów do ciekawego zdobywania nowej wiedzy;
- ✓ Projektować, prowadzić i umiejętnie podsumowywać zajęcia terenowe (Zajęcia terenowe wymagają: określenia celów, metod i technik pracy z uczniem, opracowania programu, wyznaczenia miejsca, określenia czasu zajęć, opracowania kart zajęć terenowych, oceny wykonania zadań i osiągnięć uczniów);
- ✓ Stosować różne metody w zależności od dokonanej diagnozy grupy uczniów;
- ✓ Opracować szczegółowe sposoby oceniania i kryteria oceny zrozumiałe i możliwe do osiągnięcia przez ucznia (elementy oceniania kształtującego).

Dla pełnej realizacji programu szkoła powinna zapewnić nauczycielowi geografii korzystanie z pracowni geograficznej wyposażonej w nowatorskie i tradycyjne środki dydaktyczne m.in.:

- ✓ atlasy świata i Polski;

- ✓ mapy i plany Powidzkiego Parku Krajobrazowego, obszarów Natura 2000, planów miejscowości gminy Wilczyn itp;
- ✓ plany miast Wielkopolski;
- ✓ tematyczne mapy regionu;
- ✓ tematyczne mapy ściennie;
- ✓ topograficzne mapy regionu w różnych skalach w wersji papierniczej (elektroniczne np. Geoportal);
- ✓ historyczne mapy topograficzne, dostępne w Internecie;
- ✓ roczniki statystyczne – tradycyjne i komputerowe (na CD);
- ✓ literaturę geograficzną;
- ✓ publikacje popularnonaukowe (m.in. opisy podróżników, przyrodników, naukowców);
- ✓ czasopisma geograficzne;
- ✓ filmy dotyczące regionu, Polski, świata;
- ✓ prezentacje, filmy dotyczące procesów i zjawisk geograficznych;
- ✓ okazy naturalne skał, minerałów, roślin uprawnych, owoców tropikalnych, itp.;
- ✓ przyrządy pomiarowe (m.in. kompasy, wiatromierze, luksomierze, wilgociomierze, taśmy miernicze, niwelatory itp.);
- ✓ modele i przyrządy do demonstracji – globusy, horyzontarium, tellurium,
- ✓ gnomon, modele poziomic, model wnętrza Ziemi i inne;
- ✓ projektor, komputer z łączem do Internetu;
- ✓ GPS, digitalizer.

Zgodnie z zaleceniami podstawy programowej w prezentowanym programie ograniczono zakres wiedzy encyklopedycznej, a położono większy nacisk na kształtowanie u uczniów umiejętności korzystania z rozbudowanej bazy źródeł informacji geograficznej od bezpośrednich obserwacji po korzystanie z najnowszych aplikacji internetowych (np. Google Apps) oraz budzenie zainteresowania naukami geograficznymi w holistycznym ujęciu.

Szczegółowe osiągnięcia zawarte są w Podstawie Programowej kształcenia ogólnego, tom. 5. Edukacja Przyrodnicza. Nie ma, więc potrzeby wymieniania ich tu jeszcze raz, szczególnie, że precyzyjnie określono je w rozdziale II programu. Zakładane w niniejszym programie osiągnięcia ucznia, przedstawione w postaci wymagań edukacyjnych opisanych efektami kształcenia w tabelach rozdziału II, uwzględniają wszystkie sformułowania zawarte w podstawie programowej.

Koncepcja programu opiera się na realizacji wybranych treści z geografii ogólnej, fizycznej i społeczno-ekonomicznej na podstawie integracji tych zagadnień, wynikających z uogólnienia zagadnień poznanych podczas realizacji treści z geografii regionalnej, ze szczególnym uwzględnieniem własnego regionu. Możliwość porównywania, odnoszenia do znanych miejsc, poznawanych na bieżąco na II i III etapie tj.: istotnych cech środowiska przyrodniczego, społeczeństwa, gospodarki pozwoli na zrozumienie i poznanie innych państw, kontynentów i świata przez każdego ucznia. Model nauczania z wykorzystaniem jak najczęstszego odnoszenia do cech regionu i samodzielnego dochodzenia do wiedzy pozwoli przygotować ucznia w pełni do wymagań IV etapu, na którym poznawać i interpretować będzie zagadnienia społeczne i gospodarcze oraz problemy środowiska przyrodniczego współczesnego świata.

Nasz region – (Wielkopolska, powiat koniński, gmina Wilczyn) – jest doskonałą ilustracją do różnego typu zagadnień geograficznych. Umożliwia też poszerzanie zagadnień o treści globalne: zagrożenie energetyczne, skutki pustynnienia, przemiany społeczno-gospodarcze, sprawiedliwy handel.

Uczniowie w czasie realizacji programu będą zmotywowani do rozwijania własnych zainteresowań poznawczych i nauczą się strategii własnego samodoskonalenia oraz dzielenia wiedzą dzięki realizacji wybranych zagadnień metodą interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego (punkty węzłowe programu). Efekty swojej pracy umieszczać będą na szkolnej platformie internetowej, która stanie się miejscem wymiany informacji między uczniami i między nauczycielem.

Szerokie zastosowanie TI i K wpłynie na uatrakcyjnienie prowadzonych lekcji oraz na zachęcenie uczniów do własnego uczenia się, poprzez przetwarzanie informacji zdobytych na lekcjach, twórcze operowanie zarówno obrazem, jak i dźwiękiem oraz słowem. Pokolenie obecnych uczniów określane mianem pokolenia „Y” lub „pokolenia sieci”, wymusza konieczność ciągłego samodoskonalenia w zakresie kompetencji informatycznych i nowych dróg komunikacji. Zaakceptowanie możliwości edukacji w wirtualnej rzeczywistości wpłynie na polepszenie relacji z uczniami i rozwijanie w nich umiejętności potrzebnych w dorosłym życiu.

Uczniowie w czasie realizacji programu będą wykorzystywać kamerę komputerową (internetową) podłączoną portem USB do komputera, rejestrując wykonywane obserwacje i eksperymenty geograficzne. Dzięki temu prostemu zabiegowi nagrania w formacie *.wmv (windows media video) lub *.avi („*” - oznacza nazwę pliku poprzedzającą format zapisu) będą wielokrotnie odtwarzane uczniom korzystając z projektora multimedialnego, co wpłynie na proces utrwalania przekazywanych treści.

Założonym osiągnięciem będzie także zachęcenie uczniów do tworzenia własnych materiałów multimedialnych-podcastów, dzięki czemu będą dokumentować przy użyciu telefonu, dyktafonu, aparatu fotograficznego własne obserwacje w ramach realizacji projektów.

Szczegółowe propozycje osiągnięć uczniów w zakresie realizacji projektów interdyscyplinarnych „węzłów”.

Tytuł projektu	Propozycja osiągnięć	Uwagi
„Zaplanuj swoją przestrzeń”	Opracowanie koncepcji geograficzno-edukacyjnej ścieżki po gminie Wilczyn	Uwzględnienie walorów: przyrodniczych, społeczno-ekonomicznych i powiązań ponad regionalnych.
„Żywioty w ujęciu psychologicznym”	Przygotowanie prezentacji dotyczących trąb powietrznych i powodzi w Polsce. Opracowanie instrukcji pożądanych zachowań w czasie klęsk żywiołowych. Opracowanie mapy pt.: „Regiony klęsk żywiołowych na świecie”.	Wykorzystanie informacji zamieszczanych w różnych źródłach. Można w ramach realizacji działań tego projektu zaproponować uczniom udział w zbiorce humanitarnej dla ofiar klęsk żywiołowych. Wykorzystanie materiałów opracowanych przez PAH (www.pah.org.pl/)
„Galeria przyrodnicza gminy Wilczyn”	Przygotowanie galerii zdjęć reprezentatywnych miejsc przestrzeni geograficznej gminy Wilczyn.	Galeria może być tworzona na bieżąco poprzez umieszczanie i opisywanie sfotografowanych miejsc na

	<p>Opracowanie wykazu informacji o tych miejscach w przestrzeni czasowej (dawniej, dziś, jutro).</p> <p>Przygotowanie i umieszczenie na platformie internetowej prezentacji multimedialnych uczniów prezentujących walory przyrodnicze gminy Wilczyn z podziałem na miejscowości.</p>	<p>platformie internetowej z możliwością ich wykorzystania przez uczniów szkoły.</p>
<p>„Świat przyrody w językach obcych”</p>	<p>Opracowanie słownika nazw geograficznych poznawanych w czasie edukacji geograficznych w gimnazjum, ze szczególnym uwzględnieniem nazw dotyczących regionu.</p> <p>Opracowywanie podpisów do galerii przyrodniczej gminy Wilczyn w obcych językach.</p>	<p>Słownik może mieć różną postać-tradycyjną hasłową lub też graficzną, przez co pewne zjawiska mogą zostać opracowane graficznie i opisane w kilku wersjach językowych.</p> <p>Pomocny może być „Wielojęzyczny słownik wizualny. Leksykon tematyczny.” Wyd. Przegląd Reader’s Digest, Warszawa, 1999.</p> <p>Wskazane korzystanie ze specjalistycznych słowników tematycznych i/lub podręczników obcojęzycznych.</p>

5. Propozycja kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia

Wszystkie formy kontroli powinny podlegać następującym zasadom:

- a. interakcji między treściami kształcenia, a np. treściami sprawdzianu, testu
- b. zgodności, np. treści sprawdzianu, z podanymi na początku roku szkolnego (lub w innym terminie) wymaganiami edukacyjnymi,
- c. dostosowaniu stopnia trudności zadań do potrzeb i możliwości uczniów,
- d. poprawnej konstrukcji zadań.

Metody kontroli osiągnięć uczniów:

- a. ustna, np. w postaci odpytywania, referowania wybranego zagadnienia, rozmowy nauczyciela z uczniem, swobodnych wypowiedzi uczniów lub aktywności uczniów,
- b. pisemna, np. w postaci testu, sprawdzianu, wykonanych ćwiczeń i kart pracy, referatu lub port folio,
- c. samodzielna praca z tekstem źródłowym, np. odczytywanie i analizowanie danych statystycznych, schematów, rysunków, fotografii, treści mapy lub literatury,
- d. badania terenowe, np. analizowanie odkrywki geologicznej, stanu czystości wody lub obserwacja stanów pogody,
- e. sprawdzenie wytworów uczniów (różne formy przekazu informacji np.: film, makieta, model, poster, prezentacje wykonane w ramach projektów edukacyjnych umieszczone na platformie internetowej).

Sprawdzanie jest procesem gromadzenia i scalania informacji, natomiast ocenianie to proces dochodzenia do opinii o stanie wiedzy i umiejętności uczniów i przypisanie im wartości. Wystawienie stopnia to akt oceny - nauczyciel określa, jakiej wartości odpowiada uzyskana informacja. W zależności od celu wyróżnia się ocenianie kształtujące i ocenianie sumujące:

- Ocenianie kształtujące – nie służy ono wartościowaniu ucznia, ale pozwala na bieżąco informować ucznia o jego postępach lub trudnościach w nauce, sposobach poprawy popełnianych błędów, dostarcza też informacji o efektach nauczania i uczenia się uczniów.
- Ocenianie sumujące – zmierza do wykorzystania informacji o uczniach i wskazania, w jakim stopniu osiągnięcia uczniów odpowiadają założonym celom edukacyjnym. Na tej podstawie nauczyciel ustala, jaki stopień ma wystawić uczniowi.

6. Ewaluacja

Ewaluacja programu rozpoczyna się już w czasie jego konstruowania, a następnie dokonywania oceny przez recenzentów programu. Autorki zakładają, że program będzie podlegał ewaluacji poprzez systematyczne zbieranie informacji na temat wartości programu w opinii realizatorów (nauczycieli), jak i adresatów (uczniów).

Proponowany model ewaluacji to demokratyczna, formatywna autoewaluacja. Ewaluacja formatywna w czasie realizacji programu prowadzona będzie poprzez badanie osiągnięć ucznia, które wskażą na stopień opanowania założonych w programie celów edukacyjno-wychowawczych.

Dodatkowo autorki programu kładą szczególny nacisk w ewaluacji formatywnej na proces wdrażania programu w zakresie jego treści, metod, form realizacji i środków dydaktycznych (proces wdrażania programu) oraz kontekst (warunki) wdrażania, obejmujące zarówno bazę lokalową, warunki organizacyjne Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wilczynie, jak i możliwości finansowe (np. w kwestii organizacji zajęć terenowych, czy wycieczek po regionie). Autoewaluacja oznacza, że ewaluatorami będą nauczyciele realizujący program. Typ ewaluacji formatywnej nie jest nastawiony na ocenianie, a na zbieranie informacji, systematyczne doskonalenie programu i dostosowywanie do potrzeb i warunków szkoły. Demokratyczność proponowanej ewaluacji oznacza, że będzie ona prowadzona w sposób jawny, czyli:

- o projekt ewaluacji – omówiony zostanie na spotkaniu osób uczestniczących w realizacji programu,
- o informacje udzielane przez respondentów w czasie prowadzonych badań ewaluacyjnych będą podlegały ochronie (ochrona dóbr osobistych) i ujawniane będą w postaci anonimowych zbiorczych zestawień statystycznych,
- o wyniki ewaluacji będą prezentowane i przekazywane zainteresowanym osobom i instytucjom, w tym dyrektorowi szkoły, rodzicom, uczniom, instytucjom zewnętrznym (np. Urząd Gminy Wilczyn) oraz autorkom programu,
- o wewnętrzna ewaluacja wpływać będzie na modyfikację programu w celu osiągnięcia założonych efektów.

Po zakończeniu cyklu kształcenia na podstawie niniejszego programu, dokonana winna być ewaluacja sumatywna – ostateczna i całościowa ocena programu. Dzięki niej możliwe będzie wyciągnięcie konstruktywnych wniosków na temat poziomu zmian wiedzy i umiejętności uczniów z Gimnazjum im. Jana Pawła II w Wilczynie, którzy przez cykl edukacyjny realizowali treści geograficzne na podstawie prezentowanego programu.

Ewaluacja sumatywna programu może być prowadzona poprzez ankietowanie, wywiady z uczniami, obserwację a także analizę wytworów pracy uczniów, w szczególności założonych jako efekty realizowanych projektów interdyscyplinarnych. Elementem ewaluacji sumatywnej są także uzyskiwane wyniki przeprowadzanych egzaminów wewnętrznych i zewnętrznych.

Autorki programu proponują poniższy model ewaluacji:

- Przedmiot ewaluacji: „ZIEMIA BLISKA I DALEKA – NA TWÓRCZEGO UCZNIĄ CZEKA”
- Uzasadnienie ewaluacji: Zadaniem ewaluacji jest zbieranie i analiza danych w celu oceny programu pod względem atrakcyjności i skuteczności w zdobywaniu wiedzy przez uczniów i kształtowaniu ich umiejętności oraz postaw.

- Rodzaje ewaluacji: monitoring, ewaluacja cząstkowa (formatywna) i końcowa (sumatywna). Ocena samodzielnej pracy ucznia i jego uczestnictwa w zajęciach objętych programem przy pomocy arkusza obserwacji w skali od 1 do 6 punktów.
- Ewaluator: nauczyciel prowadzący zajęcia.
- Przykładowe pytania kluczowe ewaluacji:
 - Jakie są opinie prowadzących zajęcia na temat proponowanych w programie treści, metod i form oraz istniejących w szkole warunków realizacji?
 - Jakie są opinie uczniów na temat programu (w aspektach jak powyżej)?
 - Jakiego rodzaju zmiany w zakresie wiedzy, umiejętności, wartości oraz postaw uczniów nastąpiły pod wpływem oddziaływania programu?
 - Czy program umożliwił realizację projektów interdyscyplinarnych ("węzłowych")?
- Kryteria ewaluacji (mogą zostać dostosowane przez zespoły nauczycielskie realizujące program w Wilczynie):
 - Adekwatność treści (metod, form) do potrzeb, oczekiwań i możliwości jego uczestników (realizatorów i adresatów),
 - Akceptacja zawartości programu,
 - Atrakcyjność programu,
 - Możliwości realizacji,
 - Koszty realizacji (czasochłonność i pracochłonność),
 - Osiągane rezultaty.
- Techniki i metody badawcze: strategia badawcza – studium przypadku (prypadkiem jest Program). Metody: analiza dokumentów, obserwacja, wywiad, kwestionariusz ankiety. Nie zaleca się stosowania gotowych narzędzi.
- Przykładowa zalecana literatura pomocna w przygotowaniu badań ewaluacyjnych:
 - Edwards J., 1997. Metody ewaluacji kursu, w: Ewaluacja w szkole, red. H. Mizerek.
 - Gostkowski Z., Lutyński J. (red.), 1966-1975. Analizy i próby technik badawczych w socjologii, tom 1-5 Wrocław.
 - Konarzewski K., 2000. Jak uprawiać badania oświatowe. Metodologia praktyczna, Warszawa, WSiP, ss. 78-80, 137-160.
 - Łobocki M., 1978. Metody badań pedagogicznych, Warszawa: PWN, Wyd. MG, Olsztyn.
 - Pilch T., 1998. Zasady badań pedagogicznych, Warszawa: WSiP.
 - Stake R., 1997. Studium przypadku, w: Ewaluacja w edukacji, L. Korporowicz red., Oficyna Naukowa, Warszawa.
- Czas ewaluacji: zależny od ewaluatorów
- Wykorzystanie ewaluacji: o sposobie wykorzystania ewaluacji zadecyduje autor programu z uwzględnieniem faktu, że ewaluacja ma służyć doskonaleniu pracy nauczyciela i ucznia.

Przykład ankiety ewaluacyjnej dla ucznia:

Przeanalizuj pytania zamieszczone w karcie ewaluacyjnej i udziel odpowiedzi, stawiając znak „X” na skali punktowej. W skali 10-stopniowej „0” oznacza najniższą notę, „10” oznacza najwyższą notę (ocenę).

1. Czy problematyka realizowana w czasie zajęć odpowiadała Twoim możliwościom?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

2. W jakim stopniu, Twoim zdaniem, zostały zrealizowane cele programu?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

3. Czy chętnie uczestniczyłeś/aś na zajęciach dodatkowych zaproponowanych w programie?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

4. Która forma pracy podobała Ci się najbardziej?

.....

5. Co sprawiło Ci najwięcej trudności?

.....

6. Oceń swoje zaangażowanie w realizację projektów interdyscyplinarnych uwzględnionych w programie (0 – niezaangażowany, 10 – bardzo zaangażowany)

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. W jakim stopniu wiedza zdobyta podczas zajęć jest przydatna w życiu codziennym?

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

8. Czy chciałbyś, aby w kolejnych latach Twoi koledzy i koleżanki realizowały ten program?

.....

4. Twoje uwagi.

.....

Dziękuję!

Przykład ankiety ewaluacyjnej dla nauczyciela:

Prosimy o udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania, które posłużą do udoskonalenia programu.

Przeanalizuj pytania zamieszczone w karcie ewaluacyjnej i udziel odpowiedzi, stawiając znak „X” na skali punktowej. W skali 10-stopniowej „0” oznacza najniższą notę, „10” oznacza najwyższą notę (ocenę).

Proszę zakreślić wybraną odpowiedź na skali od 0 do 10, gdzie 0 oznacza źle, 10 oznacza celująco.

1. Program pod względem merytorycznym oceniam:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

2. Program pod względem przydatności w praktyce oceniam:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3. Program pod względem przygotowania do egzaminu zewnętrznego oceniam:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

4. Program pod względem osiągniętych wyników nauczania oceniam

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5. Atmosferę podczas zajęć oceniam:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

6. Organizację zajęć/metody pracy stosowane na lekcjach oceniam

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

7. Sposób oceniania wykorzystujący samoocenę, ocenę koleżeńską i informacje zwrotną oceniam:

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Uwagi:

--

Dziękuję!

7. Literatura

a. Pozycje cytowane w tekście:

- 1) Berne E., 1984. W co grają ludzie? Psychologia stosunków międzyludzkich. PWN.Warszawa.
- 2) Dylak S., 2000. Wprowadzenie do konstruowania szkolnych programów nauczania, Wydawnictwo Szkolne PWN, Warszawa.
- 3) Dylakowa A., 1990. Dydaktyka geografii w szkole podstawowej. WSiP. Warszawa.
- 4) Dzierzgowska I., 2009. Jak uczyć metodami aktywnymi. Wyd. Fraszka Edukacyjna. Warszawa.
- 5) Gurycka A., 1989. Rozwijanie i kształtowanie zainteresowań, WSIP, Biblioteka Psychologiczna, wyd. II, Warszawa.
- 6) Liszewski S., Suliborski A., 2006. Jedność geografii a problem kształcenia akademickiego, „Czasopismo Geograficzne”, t. 77, z. 1-2, PTG, Wrocław 2006, s. 13.
- 7) Maslow A., 2006. „Motywacja i osobowość”, PWN, Warszawa.
- 8) Podstawa programowa kształcenia ogólnego. Tom.5. Edukacja przyrodnicza. MEN. Warszawa.

b. Pozycje niecytowane, lecz do wykorzystania przy realizacji programu nauczania

(*prace metodyczne zaznaczone kursywą*):

- 1) Atlas turystyczny Polski. Skala 1:400 000. Wyd. Kartograficzne Daupol Sp.zo.o. Warszawa.
- 2) *Owczarska B., Moszyńska A., Brudnik E., 2010. Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących, Wydawnictwo - Jedność.*
- 3) Basiński P., Tarant M. (red.) 2012. Obszary natura2000 i parki krajobrazowe w województwie Wielkopolskim. P. W. Formator. Toruń. ss. 238.
- 4) *Banach C., 1998, Orientacje – koncepcje edukacji nauczycielskiej, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków.*
- 5) Barański B. 1992. Koncepcja zagospodarowania regionu Jeziora Kleczewskiego w aspekcie ochrony krajobrazu. Poltegor – projekt. Wrocław. ss. 66.
- 6) Bartkowski T., 1986. Zastosowanie geografii fizycznej. PWN. Warszawa s: 35-62.
- 7) Brzeg A., Sikora S., Janyszek S., Kuswik H., Rempiński M., Wyrzykiewicz-Raszewska M. 1999. Walory przyrodnicze Powidzkiego Parku Krajobrazowego. Biuletyn Parków Krajobrazowych Wielkopolski 5(7): 30 – 55.
- 8) Chodkiewicz B. 2002. Inwentaryzacja pomników przyrody powiatu konińskiego. Starostwo Powiatowe. Konin. (msc.).
- 9) Chojnacki J., 1995. Nazwy terenowe w północno – zachodniej części województwa konińskiego. Wyd. PTPN. Poznań. ss. 342.
- 10) Chojnicki Z., Czyż J., Parysek J., Ratajczak W., 1978. Badania przestrzennej struktury społeczno-ekonomicznej Polski metodami czynnikowymi. Seria: Geografia, tom.II, Polska Akademia Nauk, o/Poznań.
- 11) Cieślak M. (red.) 1992, Demografia. Metody analizy i prognozowania.
- 12) Cyrkon E. (red.) 1996. Kompendium wiedzy o gospodarce. PWN. Warszawa.
- 13) Czerny M., 2005. Globalizacja a rozwój. Wybrane zagadnienia geografii społeczno-gospodarczej świata. PWN.Warszawa, ss. 276.
- 14) Dylak S., Kwiatkowska H., Lewowicki T. (red.) 2000, Współczesność a kształcenie nauczycieli, WSP ZNP, Warszawa.

- 15) Domański R., 2006. Geografia ekonomiczna. Ujęcie dynamiczne. PWN, Warszawa, ss. 318.
- 16) Dzieła wszystkie Oskarda Kolberga. t. 1-69, Wrocław - Poznań od 1961 (edycja w trakcie).
- 17) Dzieńko K., 1985. Procesy demograficzne w Polsce do roku 2000 i ich konsekwencje. *Gospodarka Planowa*, nr 5.
- 18) Dziewoński K., Korcelli P., 1981. Studia nad migracjami i przemianami systemu osadniczego w Polsce. Instytut Geografii i przestrzennego zagospodarowania PAN, *Prace Geograficzne*, nr 140.
- 19) Falkowski J., Kostrowicki J. 2001. Geografia rolnictwa świata. PWN. Warszawa, ss. 354.
- 20) Filer I., 2004. Geografia gospodarcza Polski. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Warszawa, ss. 386.
- 21) Filer I., 2006. Geografia Unii Europejskiej. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Warszawa, ss.368.
- 22) Fontana D., 1995. *Psychologia dla nauczycieli*. Wyd. Zysk i S-ka. Poznań. ss. 419.
- 23) Galon R. Dyli J. 1967. Czwartorzęd Polski. PWN. Warszawa.
- 24) Gilewska M. 1994. Rekultywacja i zagospodarowanie terenów dewastowanych działalnością górnictwa odkrywkowego. W: *Przyrodnicze i Techniczne problemy kształtowania środowiska rolniczego*. Poznań:, s: 79-89.
- 25) Gunter D.R., 2000, *Pogoda i klimat*. Świat Książki. Warszawa. ss: 228.
- 26) Janusz T., Stos D. (red.) 1986. Województwo konińskie. Monografia regionalna. Łódź-Konin. Ss. 371.
- 27) Kasprzak K., Raszka B., 2010. Powidzki Park Krajobrazowy. Wielkopolska Biblioteka Krajoznawcza. T.40. ss; 353.
- 28) Kącka M. (red.), 2007. *Chcesz wiedzieć więcej? Świat. Wszystko, co musisz wiedzieć o dzisiejszym świecie*. Wyd. Collins. FK. Ożarów Mazowiecki. ss. 252.
- 29) Klimek M., Skłucka E., 2011. Geografia. Repetytorium geografia społeczno-ekonomiczna. Wyd. Literat. Toruń. ss.228.
- 30) Klimek M., Paluszkiwicz J., 2011. Geografia. Repetytorium geografia fizyczna. Wyd. Literat. Toruń. ss.194.
- 31) Kornaś J., Medwecka-Kornaś A. 2002. Geografia roślin. PWN. Warszawa. ss.666.
- 32) Komorowska H., 1999. *O programach prawie wszystko, WSiP, Warszawa*.
- 33) Kozłowska A., 2002. *Pomiar dydaktyczny i ewaluacja w szkole. Z teorii i praktyki*. WSP., Częstochowa.
- 34) Kruczek Z., Sacha S., 1995. Geografia atrakcji turystycznych Polski. Ostoja Oficyna Wyd. Kraków. ss. 170.
- 35) Iwankiewicz-Rak B., Panasiuk A., Rogoziński K., 2012. *Usługi w Polsce 2012, t. 1: Teoria usług – Funkcjonowanie sektora usług – Kształcenie w usługach*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, ISSN 1640-6818. Zeszyty Naukowe nr 722. Ekonomiczne Problemy Usług nr 95. ISSN 1640-6818. ISSN 1896-382X.
- 36) Jędrzejczyk D., 2001. *Podstawy geografii ludności*. Wyd. Akademickie DIALOG. Warszawa, ss. 189.
- 37) Leszczyki S., Romański R., 1992. Geografia Polski – społeczno-ekonomiczna. PWN. Warszawa, ss. 282.
- 38) Libicki P., Piotrowska M., 2011. *Spacerownik wielkopolski*. Biblioteka GW. Agora. Inowrocław. ss. 224.

- 39) Łęcki W. 2003. Wielkopolska – przewodnik po miejscach ładnych i ciekawych. Wyd. KURPISZ. ss. 479.
- 40) Łęcki W. (red.), 2010. Kanon krajoznawczy Województwa wielkopolskiego. Poznań.
- 41) Makowski J.. 2004. Geografia fizyczna świata. PWN. Warszawa, ss. 380.
- 42) Makowski J.. 2006. Geografia regionalna świata. PWN. Warszawa, ss.399.
- 43) Malherbe M., 1997. Religie ludzkości. Wyd. Znak. Kraków.
- 44) Malisz B.. 1966. Zarys teorii kształtowania układów osadniczych. Wyd. Arkady. Warszawa.
- 45) Maluśkiewicz P., 1983. Województwo konińskie. PWN. Warszawa-Poznań. ss. 365.
- 46) Maluśkiewicz P., 2002. Ziemia konińska-przewodnik turystyczny. Wyd. Apeks. Konin. ss. 197.
- 47) Mizerski W. (red.), Żukowska J., Łukowski J., 2005. Małe tablice geograficzne. Wyd. Adamantan.
- 48) Niemierko B., 1999. *Inwentarz programowy*, w: *Ornstein Allan C., Hunkins Francis P., Program szkolny: założenia, zasady, problematyka, WSiP, Warszawa, str.402-460.*
- 49) Okoń W., 2003. *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*. Wyd. Akademickie Żak. ss.423.
- 50) Okólski M.. 2003. Ludność. W: *Wielka encyklopedia PWN*, tom 16, s: 193 – 194.
- 51) Ożóg J., Riabcew M., Żuchowski A. 1992. Polski węgiel brunatny. Wyd. KWB „Bełchatów”. Bełchatów: 26-31.
- 52) Podbielkowski Z. 1985. Roślinność kuli ziemskiej. WSiP. Warszawa, ss. 278.
- 53) Powiat Koniński. Na Bursztynowym szlaku. Mapa Turystyczna. Top Mapa. Skala 1: 70 000 Wyd. Pietruszka &Partner. Poznań.
- 54) Pyłka-Gutowska E. 2004. Ekologia z ochroną środowiska. Wyd. Oświata. Warszawa, ss. 319.
- 55) Reykowski J., 1985. „*Emocje i motywacja*” W: *T. Tomaszewski (red), „Psychologia”, wyd. PWN.*
- 56) Richling A.. 2005. Geografia fizyczna Polski. PWN. Warszawa, ss.378.
- 57) Richling A. 2005. Geograficzne badanie środowiska przyrodniczego. PWN, Warszawa, ss. 324.
- 58) Rocznik Statystyczny Międzynarodowy. GUS 2012.
- 59) Scott A., 2006. *Geography & Economy*. Oxford University Press, ss. 192.
- 60) Skrzypczak W., 2005. Geografia społeczno-ekonomiczna świata i Polski. Wyd. EFEKT. Warszawa, ss. 320.
- 61) Szpona A., 2003. Fizjografia urbanistyczna. PWN, Warszawa, ss.260.
- 62) Uliszak R., 1996, *Internet – szansa dla nauczycieli geografii*, „*Geografia w Szkole*” nr 1.
- 63) Wielkopolska mapa ochrony przyrody. Skala 1 : 75 000. Wyd. Pietruszka &Partner. Poznań.
- 64) Wielkopolska. Mapa administracyjno-Turystyczna Województwa Wielkopolskiego. Skala 1 : 250 000. Wyd. BIK.
- 65) Wieluński A., 2005. Geografia przemysłu. Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, ss. 144.
- 66) Więclowicz G., 2005. Geografia społeczna miast. Zróżnicowanie społeczno-przestrzenne. PWN. Warszawa, ss. 161.
- 67) Województwo Wielkopolskie. Atlas znakowanych szlaków rowerowych. Mapa nr 11. Wyd. BIK. Piła.
- 68) World Urbanization Prospects. ONZ 2001.
- 69) Zarębski M. , 2003. Rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w regionie konińskim. Wyd. UMK. Toruń. ss.287.

70) Zimniewicz K. 2005, Zarządzanie polskimi parkami krajobrazowymi. Akademia Ekonomiczna. Poznań.s: 49-71.

Program został opracowany w ramach projektu
„Twórcza szkoła dla twórczego ucznia”
i jest przeznaczony do realizacji
w Gimnazjum w Wilczynie.

Egzemplarz Bezpłatny

Projekt „Twórcza szkoła dla twórczego ucznia” współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

Beneficjent projektu – Gmina Wilczyn

Projekt „Twórcza szkoła dla twórczego ucznia”

współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
www.tworczaszkola.pl

KAPITAŁ LUDZKI
CZŁOWIEK - NAJLEPSZA INWESTYCJA!

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

